

**JYVÄSKYLÄ-PUSKARADIO -FACEBOOK-RYHMÄN
JÄSENTEN KÄSITYKSET LASTENSUOJELUSTA JA SEN
JULKISUUSKUVASTA**

Pinja Hokkanen
Maisterintutkielma
Sosiaalityö
Yhteiskuntatieteiden ja
filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2023

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Tekijä: Pinja Hokkanen	
Työn nimi Jyväskylä-Puskaradio -Facebook-ryhmän jäsenten käsitykset lastensuojelusta ja sen julkisuuskuvasta	
Oppiaine sosiaalityö	Työn tyyppi Pro gradu -tutkielma
Aika Kevät 2023	Sivumäärä 69 sivua + liitteet 4 sivua
Ohjaaja Satu Ranta-Tyrkkö	
Tiivistelmä <p>Tässä maisterintutkielmassa tutkitaan käsityksiä lastensuojelusta ja sen julkisuuskuvasta sekä sitä mitkä tekijät vaikuttavat näiden käsitysten syntyyn. Aiemman tutkimuksen perusteella lastensuojelu on näyttäytynyt negatiivisesti mediassa sekä esimerkiksi sosiaalialan ammattilaisten näkökulmasta. Tutkielma tuottaa tietoa siitä, millaisena lastensuojelun julkisuuskuva nähdään Suomessa ja kuinka sitä tulisi mahdollisesti kehittää.</p> <p>Tutkielman aineisto koostuu sähköisen kyselylomakkeen 97 vastauksesta. Tutkielma on laadullinen tutkimus, joten kyselylomake sisältää avoimia kysymyksiä. Kyselyyn ovat vastanneet anonyymisti <i>Jyväskylä-Puskaradio</i> -Facebook-ryhmän jäsenet. Teoreettisena viitekehyksenä toimii sosiaalinen konstruktionismi. Aineisto on analysoitu laadullista sisällönanalyysia käyttäen. Analyysin pohjalta muodostuneet pääkategoriat, jotka kuvaavat vastaajien käsityksiä, ovat <i>lastensuojelu sosiaalipalueluna, lastensuojelun työntekijöiden ja asiakkaiden välinen suhde</i> sekä <i>ristiriitaiset ja negatiiviset asenteet lastensuojelua kohtaan</i>. Pääkategoriat, jotka kuvaavat käsitysten syntyyn vaikuttavia tekijöitä ovat <i>mediassa lastensuojelu näytetään epäonnistujana, lastensuojelu kärjistävissä kirjoituksissa</i> sekä <i>yksipuolinen kuvaus lastensuojelusta käsitysten muodostajana</i>.</p> <p>Tutkielman perusteella vastaajien käsitykset lastensuojelusta ovat negatiivisia. Negatiivisuus heijastuu ylipäänsä moniin asioihin kuten lastensuojelun resurssipulaan, kiireeseen sekä työntekijöiden ja asiakkaiden välisen suhteen kokemiseen vastakkainasetteluna. Medialla ja julkisuudella on suuri vaikutus negatiivisten käsitysten synnyssä. Julkisuudessa lastensuojelu esitetään mustavalkoisesti, huonoja uutisia on enemmän ja lastensuojelun onnistumiset ovat harvoin esillä. Tutkielma tuottaa tietoa siitä, mihin asioihin voitaisiin kiinnittää huomiota, jotta lastensuojelun julkisuuskuvaa voitaisiin parantaa.</p>	
Asiasanat: lastensuojelu, julkisuuskuva, käsitys, sisällönanalyysi, sosiaalinen konstruktionismi	
Säilytyspaikka: Jyväskylän yliopisto	

TAULUKOT

TAULUKKO 1. Tutkimukseen osallistuneiden sukupuolijakauma	32
TAULUKKO 2. Tutkimukseen osallistuneiden ikäjakauma	33
TAULUKKO 3. Tutkimukseen osallistuneiden koulutustaso	34
TAULUKKO 4. Aineiston analyysin vaiheet. Tutkimuskysymys 1: <i>Millaisia käsityksiä Jyväskylän-Puskaradio -Facebook-ryhmän jäsenillä on lastensuojelusta ja sen julkisuuskuvasta?</i>	37
TAULUKKO 5. Aineiston analyysin vaiheet. Tutkimuskysymys 2: <i>Mitkä tekijät ovat vaikuttaneet Jyväskylän-Puskaradio -Facebook-ryhmän jäsenien käsityksiin lastensuojelusta ja sen julkisuuskuvasta?</i>	38

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	LASTENSUOJELU	8
	2.1 Lastensuojelutyön perusta	8
	2.2 Lastensuojelun palvelut ja prosessit.....	12
3	LASTENSUOJELUN JULKISUUSKUVA.....	16
	3.1 Käsitteiden määrittelyä.....	16
	3.2 Käsitteet lastensuojelusta.....	17
	3.3 Lastensuojelun maineen kehittäminen.....	21
	3.4 Lastensuojelusta viestiminen	23
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	25
	4.1 Tutkimuskysymykset	25
	4.2 Sosiaalinen konstruktionismi teoreettisena viitekehyksenä.....	26
	4.3 Tutkimusaineisto.....	28
	4.4 Aineiston analyysi.....	30
	4.5 Tutkimusetiikka	39
5	KYSELYYN VASTANNEIDEN KÄSITYKSET LASTENSUOJELUSTA JA SEN JULKISUUSKUVASTA.....	41
	5.1 Lastensuojelu sosiaalipalveluna	41
	5.2 Lastensuojelun työntekijöiden ja asiakkaiden välinen suhde.....	46
	5.3 Ristiriitaiset ja negatiiviset asenteet lastensuojelua kohtaan.....	49
	5.4 Mediassa lastensuojelu näytetään epäonnistujana	51
	5.5 Lastensuojelu kärjistävissä kirjoituksissa.....	53
	5.6 Yksipuolinen kuvaus lastensuojelusta käsitysten muodostajana.....	54
	5.7 Yhteenveto aineistosta	56
6	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	58
	6.1 Tulosten yhteenveto.....	58
	6.2 Pohdinta ja jatkotutkimustarpeet	63
7	LÄHTEET	67
	LIITTEET.....	74

1 JOHDANTO

Tämän maisterintutkielman aiheena on lastensuojelu ja sen julkisuuskuva. Olen kiinnostunut siitä, kuinka suomalaiset käsittävät lastensuojelun. Lisäksi, koska lastensuojelu on toisinaan uutisissa ja muuten mediassa esillä, tahdon selvittää miten lastensuojelun julkisuuskuva näyttää suomalaisille. Lastensuojelu on aiheena esimerkiksi uutisissa, tv-sarjoissa ja enenemissä määrin sosiaalisen median julkaisuissa. Olen itsekin nähnyt lastensuojeluaiheisia julkaisuja mediassa ja pohtinut kuinka ne vaikuttavat ihmisten käsityksiin lastensuojelusta. Itselläni on sosiaalityön opintojen kautta tietämystä lastensuojelusta ja näkökulmani aiheeseen saattaa olla hyvin erilainen verrattuna henkilöön, joka ei ole alaa opiskellut tai toisaalta ollut esimerkiksi lastensuojelun asiakkaana. Lastensuojelu on tärkeä osa yhteiskuntamme huolenpitoa mutta myös sensitiivinen aihe, joka voi aiheuttaa ihmisissä erilaisia tunteita.

Lastensuojelun julkisuuskuva on tutkittu jonkin verran aiemmin niin Suomessa kuin kansainvälisestikin. Muutamissa pro gradu -tutkielmissa on tutkittu aihetta lastensuojelun kanssa itse tekemisissä olleiden näkökulmasta (mm. Nevalainen 2017). Useita pro gradu -tutkielmia on tehty myös niin, että on tarkasteltu lastensuojelua koskevia kirjoituksia sanomalehdissä (mm. Degerlund 2015; Pätiälä 2016; Rissanen 2022). Suomessa muuta tutkimusta aiheesta on tehnyt esimerkiksi Suvi Sunnarborg (2007), joka tutki toimittajien mielikuvia sosiaalialasta. (Sunnarborg 2007, 10-11.)

Lastensuojelun julkisuuskuva on tutkittu kansainvälisesti esimerkiksi seuraavanlaisissa tutkimuksissa: Australiassa tutkittiin sitä, miten sosiaalityö esiintyi

mediassa seuraamalla alaa koskevaa uutisointia vuoden ajan. (Corboda 2017). Iso-Britanniassa taas on selvitetty sitä, millaisena sosiaalityöntekijät näytetään brittiläisissä draamasarjoissa. (Laliberte, Larson & Johnston 2011). Aiemman tutkimuksen perusteella lastensuojelun julkisuuskuva näyttäytyy negatiivisena, ja että lastensuojelu ei juurikaan julkisuudessa esiinny. Mediassa lastensuojelusta uutisoidaan suurimmaksi osaksi aikaa negatiivissävytteisesti ja lastensuojelun ammattilaiset ovat harvoin kertomassa työstään ja varsinkaan työssä onnistumisista.

Aiempien tutkimusten perusteella aihetta on syytä tutkia lisää. Koen, että lastensuojelun julkisuuskuva on aina ajankohtainen aihe, sillä media kehittyy nopeasti ja toisaalta lastensuojelun tilanne Suomessa on myös vaihteleva ja ihmisten käsitykset voivat sitä kautta muuttua. Toisaalta valitsemani aihe voisi olla myös sosiaalityön ammattilaisten näkökulmasta tärkeä. Lastensuojelussa olisi hyödyllistä tietää, mitä kansalaiset tietävät ja ajattelevat lastensuojelusta ja kuinka paljon tämä eroaa todellisuudesta.

Löytämästäni tutkimuksesta suurin osa on toteutettu niin, että lastensuojelun esiintymistä julkisuudessa on tutkittu esimerkiksi sanomalehdissä tai tv-sarjoissa. En löytänyt juurikaan tutkimusta siitä, että tavallisia kansalaisia olisi haastateltu tai heille olisi teetetty kysely. Tavallisten kansalaisten mielipide on tärkeä, koska he ovat niitä, jotka lastensuojelun palveluita mahdollisesti käyttävät. Toisaalta ihmisten taustat vaihtelevat paljon ja siten myös se, mistä he ovat tietoa lastensuojelusta saaneet. Muodostuvatko kansalaisten käsitykset lastensuojelusta oman lastensuojelun asiakkuuden, työkokemuksen tai uutisoinnin kautta? Jos käsitys muodostuu vaikkapa näiden kaikkien yhdistelmästä, millä on suurin vaikutus omien käsitysten muodostumisessa?

Tässä maisterintutkielmassa vastaan siihen, millaisia käsityksiä suomalaisilla on lastensuojelusta ja sen julkisuuskuvasta. Lisäksi tarpeen on selvittää, mitkä tekijät ovat vaikuttaneet siihen, että käsitykset ovat muodostuneet. Saadakseni vastauksia näihin kysymyksiin, olen jakanut sähköisen kyselylomakkeen *Jyväskylä-Puskaradio* - Facebook-ryhmän jäsenille. Ryhmässä on ihmisiä monenlaisista taustoista, joten se

sopi hyväksi tutkimusryhmäksi, kun tarkoitukseni on selvittää tavallisten kansalaisten käsityksiä lastensuojelusta.

Olen valinnut teoreettiseksi viitekehyykseksi sosiaalisen konstruktionismin, jossa lähestytään ilmiöitä ja käsitteitä niiden sosiaalisten vuorovaikutusten kautta, joissa niihin liitetään merkityksiä. Ihmiset muodostavat käsitysten ja merkitysten kautta oman todellisuutensa. (Jokinen 1999, 38–39; Löytönen 2014; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Ihmisten käsitykset lastensuojelusta voivat siis olla heille todellisuutta, vaikka se olisikin eri todellisuus kuin se missä lastensuojelun sosiaalityöntekijät elävät. Kuitenkin on muistettava se, että lastensuojelua ja sen käytännön toimintaa määrittävät laki (Heinonen 2016, 243–244).

Tutkielmallani toivon tuottavani uutta tietoa ja ymmärrystä lastensuojelun ja sen julkisuuskuvan tilanteesta. Tutkielmani avulla voidaan nostaa esiin lastensuojelun kehitystarpeita ja tuoda aihetta tietoisuuteen niin kansalaisille, poliitikoille kuin myös sosiaalityöntekijöille.

Tutkielman rakenne etenee seuraavanlaisesti: Aluksi käsittelen lastensuojelua ja sen julkisuuskuvaa. Tämän jälkeen kerron tutkimuksen toteuttamisesta. Seuraavaksi esittelen tutkimuksen tuloksia ja lopuksi johtopäätökset. Nostan esiin myös jatkotutkimusehdotukset.

2 LASTENSUOJELU

2.1 Lastensuojelutyön perusta

Jotta voidaan edetä käsittelemään lastensuojeluun ja sen julkisuuskuvaan liittyviä käsityksiä, on syytä käsitellä lastensuojelua koskevaa tietopohjaa ja lakia. Lastensuojelun pohjana on lastensuojelulaki, jonka perusteella lastensuojelussa työskentelevät sosiaalityöntekijät tekevät päätöksensä. Lastensuojelu on sanana suurimmalle osalle tuttu, mutta luultavasti ihmiset eivät tiedä siitä tarkemmin, jos heillä ei ole omakohtaista kokemusta esimerkiksi lastensuojelun asiakkuuden kautta. Ihmiset muodostavat käsityksensä lastensuojelusta niiden tietojen avulla mitä heillä on.

Lapset ovat riippuvaisia aikuisista ja heidän huolenpidostaan. Tästä syystä viranomaisille on annettu niin mahdollisuus kuin velvollisuuskin varmistaa lapsen kasvun turvaaminen, jos lapsen läheisten aikuisten voimavarat eivät tähän riitä. Yhteiskunnalla on vastuu varmistaa lapsen edun mukaisilla tavoilla lapsen ja aikuisen välinen vastavuoroisuuden toteutuminen. Sen toteutumiseksi tarvitaan joskus myös lastensuojelullisia toimia. Lastensuojelutyöstä tekee vaikeaa se, että siinä tasapainotellaan tuen ja kontrollin välillä. Haastavaa on myös se, että lastensuojelulla on valtaa ja mahdollisuuksia puuttua perheen sisäisiin asioihin, jotta lapsen kasvu ja kehitys voitaisiin turvata. Vallankäytön tulee kuitenkin olla harkittua ja perustuttava

lakiin. Näin kuitenkin on toisinaan tehtävä, koska lapsen etu on ensisijaisen tärkeää ja lastensuojelullisia päätöksiä perustellaankin paljon lapsen edulla. Lapsen etua käsitteenä on konkretisoitu lastensuojelulaissa, joka pohjautuu YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen (Heinonen 2016, 243–244).

Lapsen oikeuksien yleissopimus hyväksyttiin YK:ssa vuonna 1989 ja Suomi sitoutui sen noudattamiseen vuonna 1991. Kyseinen sopimus velvoittaa valtiota ja kuntia sekä myös vanhempia ja muita aikuisia. Sopimuksen tarkoituksena on vahvistaa lapsen kaikkinaisen ihmisarvon vahvistaminen ja erityisen suojelun varmistaminen vaikeimmassa asemassa oleville lapsille. Lapsen oikeuksien yleissopimus on lakia vastaava asiakirja. (Bardy 2009, 30–39.) Lapsen oikeuksien yleissopimus ja Euroopan ihmisoikeussopimus tulee ottaa huomioon lastensuojelulakia soveltaessa, koska lähtökohtaisesti lain ja kansainvälisten velvoitteiden tulee sopia yhteen. (Aer 2012, 8).

Lastensuojelulaki (417/2007) 1 § mukaan lastensuojelun on turvattava kaikkien lasten oikeudet turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lastensuojelun tehtävä on sekä hoitaa yhteiskuntaa huolehtimalla yleisistä oloista ja ehkäisemällä ongelmia sekä korjata niitä hoitamalla yksilöitä ja perheitä. Lastensuojelussa korostetaan erityisesti asiakkaiden ihmisarvoa ja perusoikeuksia, lapsen etua, vuorovaikutusta, ammattihenkilöstön työn laatua ja vastuullisia päätöksiä. (Bardy 2009, 39–40; Malja ym. 2019, 11–16.) Kuten Bardy (2009) toteaa, lastensuojelulakia ei tunneta laajalti eikä se ole tuttu esimerkiksi koulun työntekijöille. Lastensuojelua pidetään tärkeänä, mutta sen kanssa ei haluta olla tekemisissä. (Bardy 2009, 39–40.)

Uusin vuonna 2008 voimaan tullut lastensuojelulaki on järjestyksessään kolmas Suomessa. Edelliset olivat vuosilta 1938 ja 1983. 2000-luvulle tultaessa ammattilaiset alkoivat kaipaamaan uutta lastensuojelulakia selventämään lastensuojelun työskentelyprosessia. Työn painopistettä tahdottiin siirtää mahdollisimman varhaiseen vaiheeseen ja lapsen osallisuutta työskentelyprosessissa tahdottiin korostaa. Osana Sosiaalialan kehittämishanketta käynnistettiin lastensuojelulain kokonaisuudistus. (Sosiaalialan kehittämishanke 2008, 60) Suomen

hyvinvointivaltion laajenemiskehitys oli pysähtynyt laman vuoksi 1990-luvun jälkeen ja se vaikutti myös lastensuojelun kehittämistarpeeseen. Lastensuojelua ja sen lainsäädäntöä oli lähdettävä kehittämään, koska lasten, nuorten ja perheiden yksilöllisiin tarpeisiin ei pystytty vastaamaan toivotusti. Lastensuojelun lainsäädäntöä oli kehitettävä ja kunnallista lastensuojelutyötä määritettävä entistä tarkemmin, koska kunnissa oli merkittäviä eroja siinä, kuinka palveluja järjestettiin. (Heinonen 2009, 2; Heinonen 2016, 246.) Uudistuksessa lastensuojelun päätöksentekoa yhtenäistettiin sekä lastensuojeluprosessin alkuvaihetta tehtiin selkeämmäksi. Lisäksi tavoiteltiin lapsen ja vanhemman osallisuuden lisäämistä lastensuojelutyön prosesseissa sekä viranomaisten yhteistyötä ja yhteistä vastuunottoa lasten ja perheiden tukemisessa.

Uusimman lastensuojelulain lisäksi lasten ja perheiden parissa työskentelyyn on vaikuttanut merkittävästi vuoden 2015 sosiaalihuoltolaki. Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) 9 § määrää, että *”hyvinvointialueen ja kunnan viranomaisten on yhteistyössä seurattava ja edistettävä lasten ja nuorten hyvinvointia sekä poistettava kasvuolojen epäkohtia ja ehkäistävä niiden syntymistä”*. Lain ansiosta lapset ja perheet voisivat saada tarvitsemiaan palveluja ensisijaisesti ilman lastensuojelun asiakkuutta, sosiaalihuollon palveluina. Sosiaalihuoltolain tavoite on mahdollisimman varhaisessa vaiheessa tarjota apua lapsille ja perheille ja samalla vähentää lastensuojelun asiakasmääriä niin, että asiakkuuksia siirretään lastensuojelusta sosiaalihuoltoon. (SHL 1301/2014 14–18 §; Heinonen 2016, 247.)

Vaikka lastensuojelulakia on uudistettu ja sosiaalihuoltolaki velvoittaa tarjoamaan apua lapsille ja perheille mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, ei lastensuojelun tilanne ja yhteiskunnallinen tehtävä ole helpottunut kovinkaan paljon viime vuosien aikana. Palvelujärjestelmä ei ole osannut toimia sillä tavalla, että lapsia ja perheitä tuettaisiin ajoissa, jolloin lastensuojelun asiakkuus ei olisi välttämättä tarpeellinen. 1990-luvulta lähtien kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten määrä on kasvanut lähes joka vuosi, ja 2010-luvulla erityisesti teini-ikäisten asiakkaiden määrä on ollut kasvussa. Heinonen (2016) pohtii sitä, että koska lapset ja perheet eivät saa tarvitsemaansa apua ja tukea ajoissa peruspalveluista, hankalan

tilanteen pitkittyessä kaikille osapuolille ei löydetä enää yhteistä ratkaisua. (Heinonen 2016, 248–249.) Toisaalta luultavasti osittain lastensuojelun asiakkuuksien lisääntyneen määrän voi selittää sillä, että varhainen puuttuminen on lisääntynyt ja lasten tilanteisiin reagoidaan herkemmin, mikä on tietenkin positiivista (Jaakola 2020, 26).

Tällä hetkellä palvelujärjestelmän resurssit eivät vielä riitä siihen, että lastensuojelun asiakkuudet vähentyisivät huomattavasti ja ennaltaehkäisevät palvelut saavuttaisivat niitä tarvitsevat tarpeeksi ajoissa. Ajankohtaisena palvelujärjestelmän kuormittajana voidaan varmasti pitää 2020 alkanutta koronaviruspandemiaa, jonka aikana erityisesti lasten ja nuorten mielenterveysongelmat ovat lisääntyneet. Sen seuraukset näyttäytyvät lastensuojelussa luultavasti osittain viiveellä. Lisäksi tämän tutkielman tekovaiheessa lastensuojelu on tullut osaksi suurta muutosta, sillä sosiaali- ja terveydenhuolto sekä pelastustoimen järjestämismäärä on siirtynyt 1.1.2023 alkaen kunnilta uusille hyvinvointialueille. Esimerkiksi hyvinvointialue vastaa siis kaikkien alueensa kuntien lastensuojelun järjestämisestä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2023.) Lastensuojelulakiin on tullut uudistuksen myötä myös muutoksia, koska ennen laki määräsi kuntaa järjestämään lastensuojelun palveluita.

Lastensuojelua ja sen tehokkuutta tahdotaan edelleen kehittää ja vuonna 2022 käynnistyykin Sosiaali- ja terveysministeriön toimesta lastensuojelun lainsäädännön kokonaisuudistus. Maaliskuussa 2023 uudistuksen ensimmäinen vaihe on loppusuoralla ja lastensuojelun tulevaisuuden visiota ”lapsi ja hänen läheisensä voivat luottaa lastensuojeluun ja sen vaikuttavuuteen” esitetään keskusteltavaksi. Sosiaali- ja terveysministeriön mukaan lainsäädännön onnistumiseksi on tärkeää esimerkiksi vahvistaa peruspalvelujen ja varhaisen tuen ensisijaisuutta ja vaikuttavuutta kaikissa lasten, nuorten ja perheiden palveluissa. Jotta lastensuojelu onnistuu tehtävässään, sen on oltava viimesijaista ja kohdennettava erityistä suojelua tarvitseville. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2023.)

2.2 Lastensuojelun palvelut ja prosessit

Laajasti tulkittuna lastensuojelu on moninaisia ja kulttuurillisia tekoja, joiden tulisi ottaa huomioon lapsen etu ja myös toteuttaa sitä. Niin lapsi- ja perhepolitiikka, lastensuojelupolitiikka kuin kaupunkisuunnitelukin voi olla lastensuojelua. (Heinonen 2016, 247.) Yksinkertaistetusti lastensuojelu on lapsen kehityksen ja terveyden turvaamista ja sitä vaarantavien tekijöiden poistamista. Tavalliset elämän kriisit, poikkeukselliset elämää koettelevat olot tai erityisen vaativat tilanteet voivat olla lastensuojelutarpeen taustalla. Perheiden tilanteet saattavat kriisiytyä toistuvasti, jolloin lastensuojelu voi olla heidän matkassaan mukana koko lapsuuden tai seuraavan polvenkin. Lastensuojelu poikkeaa monista töistä, koska se kohdistuu pieneen väestömäärään, mutta työssä kohdattavat ongelmat voivat olla peräisin koko elämän kirjosta liittyen esimerkiksi toimeentuloon, vaatteiden hankintaan ja ihmissuhteisiin. (Bardy 2009, 41–42.) Koska lastensuojelutarpeet ovat erilaisia, myös ihmisten polut lastensuojelussa ovat vaihtelevia ja näin ollen myös lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden työ.

Lastensuojelun asiakkaana olevat lapset ja nuoret saattavat olla muidenkin palveluiden piirissä. Tarja Heino (2009) kertoo olevan itse asiassa melko harvinaista, että lastensuojelun sosiaalityöntekijä toimisi lapsen asioissa yksin, ainoana viranomaisena. Lastensuojelun laatusuosituksessa (2019) todetaan tavoitteen olevan se, että lapsi tulee autetuksi ja hänen hätänsä havaitaan riippumatta siitä, missä lapsi asuu ja mitä palveluja hän käyttää. Koska lapsi voi olla usean palvelun piirissä, on tärkeää, että palvelut muodostavat lapsen ja hänen perheensä kannalta mahdollisimman ehjän kokonaisuuden. Tiedonkulun ja yhteistyön on oltava hyvää eri palveluiden välillä, esimerkiksi lastensuojelun ja mielenterveyspalvelujen kanssa. (Heino 2009, 70; Malja ym. 2019, 23.)

Seuraavaksi käsittelen vielä tarkemmin lastensuojelun järjestämistä. Lastensuojeluun kuuluu monenlaisia palveluita, joita esittelen lyhyesti. Myöhemmin kun käyn tutkimukseni tuloksia läpi, voidaan tarkastella sitä, kuinka nämä lastensuojelun monipuoliset palvelut tulevat esille keräämässäni aineistossa. Kun

puhutaan lastensuojelun järjestämisestä, on huomioitava se, että riippuen eri seuduista ja kunnista, toiminnalliset kokonaisuudet koskien lastensuojelua ovat erilaisia. Jokaisen hyvinvointialueen on järjestettävä lastensuojelun palveluita ja näin säädetään lastensuojelulain (2007/417) 11 §:ssä. Lastensuojelulain 3 a §:ssä säädetään siitä, että lisäksi kunnan ja hyvinvointialueen on järjestettävä lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi ehkäisevää lastensuojelua silloin, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana. Ehkäisevää lastensuojelua on tuki ja erityinen tuki, jota annetaan esimerkiksi opetuksessa ja nuorisotyössä.

Hyvinvointialuetta veloitetaan toimimaan lastensuojelua järjestäessään yhteistyössä erilaisia palveluja tuottavien yhteisöjen ja laitosten kanssa. (Heino 2009, 71–72.) Monilla toimijoilla on lastensuojelulain (2007/417) 25 §:n mukaan ilmoitusvelvollisuus sosiaalihuollolle, jos he saavat tehtävässään tietää, että lapsen mahdollinen lastensuojelun tarve olisi hyvä selvittää. Ilmoitusvelvollisuus on esimerkiksi opetustoimella, poliisilla ja seurakunnalla. Lastensuojelun asiakkaaksi tullaankin usein lastensuojeluilmoituksen kautta. Vuonna 2021 lastensuojeluilmoituksia tehtiin 93 7005 lapsesta. 2018–2022 aikana lastensuojeluilmoitusten määrä on kasvanut kokonaisuudessaan 19 %. (THL 2022, 1,18.)

Lastensuojelulain (417/2007) 3 §:n mukaan lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua toteutetaan tekemällä asiakassuunnitelma sekä järjestämällä avohuollon tukitoimia. Avohuollon tukitoimia tarjotaan lapselle ja vanhemmalle kotiin. Avohuollon tukitoimet perustuvatkin sosiaalityöntekijän tekemään asiakassuunnitelmaan, joka on laadittu yhdessä asiakkaan kanssa. Tätä edeltää sosiaalityöntekijän tekemä arvio lastensuojelun tarpeesta. (Heino 2009, 72–73.)

Ensisijaisesti lastensuojelun asiakkuudessa tarjotaan lapselle ja perheelle tukea kotiin erilaisten avohuollon palvelujen avulla kuten perhetyönä, perhekuntoutuksena tai taloudellisena tukena. (Heino 2009, 73; Pösö & Huhtanen 2017, 19). Lastensuojelun avohuollon tukitoimenpiteiden pyrkimyksenä on edistää ja tukea lapsen kehitystä ja terveyttä sekä tukea vanhempien tai muun lapsesta hoito- ja kasvatusvastuussa olevan henkilön kasvatuskykyä ja -mahdollisuuksia (Araneva

2022, 439). Vuonna 2021 avohuollon asiakkaina oli 38 343 lasta. Sosiaalihuoltolain muutoksen myötä avohuollon asiakkuudet ovat vähentyneet vuodesta 2015 alkaen. Lakimuutoksen myötä perheitä on voitu ohjata varhaisessa vaiheessa sosiaalihuoltolain mukaisten palvelujen piiriin lastensuojelun palvelujen sijaan. (THL 2022, 14.) Huostaanoton lisäksi lapsi voidaan sijoittaa myös avohuollon sijoituksena (LSL 417/2007 37 §) sekä kiireellisenä sijoituksena (LSL 417/2007 38 §) (Pösö & Huhtanen 2017, 19). Viime sijassa kuitenkin harkitaan asiakkuuden siirtoa sijaishuoltoon ja lapsen huostaanottoa, jos se on lapsen edun kannalta välttämätöntä ja jos lapsen huolenpitoon tai kasvuolosuhteisiin liittyy sellaisia uhkia, jotka voisivat vaarantaa vakavasti lapsen terveyttä tai kehitystä (LSL 2007/417 40 §).

Jokaisen lapsen ja nuoren yksilölliset tarpeet on otettava huomioon huostaanottoa valmisteltaessa. Sijaishuoltopaikan valintaprosessissa onkin huomioitava niin paljon kuin mahdollista lapsen tai nuoren sekä vanhempien näkemykset. (Heinonen, 2016, 255–256; Laakso 2013, 87–89.) Laissa puhutaan perhehoidosta ja laitoshuollosta eli perhekodeista ja lastensuojelulaitoksista. Sijaishuoltopaikat kuitenkin eroavat toisistaan monin tavoin. Joissain sijoituspaikoissa on esimerkiksi omaa opetusta. Eri yksiköissä voidaan myös erikoistua tiettyyn ikäryhmään tai tietynlaisiin tilanteisiin kuten rikosteleviin lapsiin. (Heino 2009, 73–74.)

Lapsen huostaanottoon liittyy myös tulevaisuuden tarkastelu ja huostaanotolle asetetaan tavoitteita. Nämä tavoitteet on kirjattava huostaanotetun lapsen asiakassuunnitelmaan. (LSL 417/2007 30 §.) Huostaanoton pitäisi auttaa lasta kulkemaan kohti parempaa. Jos lapsen tarpeisiin sopivaa sijaishuoltopaikkaa ei löydy, kodin ulkopuolelle sijoittaminen ei ole välttämättä lapsen edun mukaista. Kuitenkin jos lapsen kasvua ja kehitystä uhkaa välitön vaara, ei ole muita vaihtoehtoja kuin tehdä huostaanotto. (LSL 417/2007 40 §; Heinonen 2016, 255.)

Lasten huostaanottojen on ollut tapana lisääntyä viimeisten vuosikymmenien aikana. Viimeisimmät tilastot kuitenkin osoittavat, että huostaanottojen määrä on vuodesta 2018 alkaen vähentynyt. 2021 uusien huostaanottojen määrä oli 1592 kun taas 2018 se oli 1905. Huostassa olleiden lasten

määrä oli vuonna 2021 11 210 ja tämä luku laski ensimmäistä kertaa sitten vuoden 2016. Huomioon täytyy kuitenkin ottaa se, että huostaanotot ovat pitkäaikaisempia sijoituksia, mikä vaikuttaa huostassa olevien lasten määrään. (THL 2022, 3.)

Ennaltaehkäisevän, avohuollon ja sijaishuollon lastensuojelun lisäksi hyvinvointialueilla on velvollisuus järjestää huostaanotetuille lapsille jälkihuolto. Jälkihuollon palveluita huostaanotettu saa sijoituksen päätyttyä. Myös avohuollon tukitoimena sijoitetut ovat oikeutettuja jälkihuoltoon. Vuonna 2020 voimaan tullut lastensuojelulain muutos mahdollisti lastensuojelun jälkihuollon 21–24-vuotiaille. Käytännössä jälkihuollon järjestämiseksi hyvinvointialueella tulee olla tarjolla sama palvelukokonaisuus, josta on säädetty avohuollon tukimuotoina lastensuojelulain 36 §:ssä (LSL 417/2007 36 §, 40–41 §.)

Edellä kertamani asiat ovat monelle suomalaiselle vieraita ja myös heille, jotka mahdollisesti työskentelevät lasten kanssa, joilla on lastensuojelun asiakkuus. Toisaalta jos tietoa lastensuojelusta on, voivat lähteet olla monenlaisia. Joku on voinut kuulla aiheesta mediasta ja toinen taas tutulta tämän omasta kokemuksesta. Koska lähteitä tiedolle on monia, voivat myös käsitykset lastensuojelusta olla erilaisia ihmisten keskuudessa. Media ja sen luoma julkisuus erilaisille asioille ovat nykypäivänä monille kansalaisille yksiä tärkeimpiä tapoja saada tietoa ja näin muodostaa käsityksiä saadusta tiedosta.

3 LASTENSUOJELUN JULKISUUSKUVA

3.1 Käsitteiden määrittelyä

Heikki Kuutti (2008) toteaa *julkisuuden* olevan yksi demokraattisen yhteiskunnan näkyviä ja näkyväksi tekeviä piirteitä. Erityisesti politiikan julkisuus on nähty tärkeäksi vallankäytön ja poliittisen toiminnan arvioinnin ja luotettavuuden sekä kansalaisten tiedonsaannin ja oikeusturvan kannalta. Julkisuus on toiminnan peruste medialle sen tavoittellessa yleisöjä ja mainostajia. Useille organisaatioille taas laaja ja myönteinen julkisuus on tavoiteltava asia, joka tukee omaa toimintaa. Julkisuus voidaan kuvata itseään ruokkivaksi toimijaksi, jossa media, organisaatiot ja mediaa seuraava yleisö vaikuttavat sekä median tuottaman mediajulkisuuden sisältöihin ja luonteeseen kuin myös toisiinsa. Kuutti kuvaa julkisuuden "syntyareenoina" median tuottamat ja julkaisemat jutut, organisaatioiden "omajulkisuuden" julkaisemiensa lehtien ja ylläpitämiensä verkkosivujen kautta sekä internetissä käydyt verkkokeskustelut (Kuutti 2008, 9-10.)

Koska tässä tutkielmassa tarkastellaan erityisesti ihmisten käsityksiä lastensuojelusta ja sen julkisuuskuvasta, on tarpeen esitellä lyhyesti käsitteitä käsitys ja merkitys. *Käsitys* tarkoittaa havaintoon, kokemukseen tai ajatteluun perustuvaa mielikuvaa tai tietoa. Termiä voidaan kuvailla myös esimerkiksi sanoin ajatus, ajattelutapa, näkemys ja luulo. (Suomisanakirja) Kun ihmisellä on käsitys jostain

asiasta, se voi olla siis mielikuva tai tietoa, mutta myös kummankin yhdistelmä. Toinen tärkeä käsite on merkitys. *Merkitys* on sitä, mitä jokin tarkoittaa, ilmaisee, esittää tai symboloi. Se sisältää myös jonkin asian arvon tai tärkeyden. Ihmisellä on erilaisiin asioihin perustuvia käsityksiä asioista, joilla on erilaisia merkityksiä riippuen siitä, kuinka tärkeänä niitä pidetään. (Suomisanakirja) Merkitykset vaikuttavat ihmisen kokemuksiin ja kokemukset luovat taas käsityksiä ja merkitsevät kaikille jotain. Nämä käsitteet liittyvät olennaisesti toisiinsa.

3.2 Käsitteet lastensuojelusta

Esimerkkejä lastensuojelua koskevista uutisista, jotka ovat jääneet monien suomalaisten mieleen koskevat Vilja Eerikan ja Koskelan tapauksia. Kummatkin ovat ääritapauksia, joissa lastensuojelun asiakkaana ollut lapsi sai surmansa. Niistä on uutisoitu valtakunnallisesti paljon ja erityisesti Vilja Eerikan tapauksessa lastensuojelun toimintaa kritisoitiin. Kyseisessä tapauksessa vuonna 2012 8-vuotias lapsi kuoli kotonaan isänsä ja äitipuolensa surmaamana. Tapausta käsiteltiin mediassa vilkkaasti ja pohdittiin lastensuojelun vastuuta tapauksessa ja ylipäänsä lastensuojelun sen hetkistä tilaa. Tapaukseen liittyen vanhempien lisäksi myös sosiaalityöntekijöitä tuomittiin, koska heidän nähtiin olleen osavastuussa Vilja Eerikan kohtaloon, koska tämän tilanteeseen ei puututtu riittävin keinoin tarpeeksi ajoissa. Tapauksen seurauksena Sosiaali- ja terveysministeriö ehdotti yli 50 muutosta toteutettavaksi lastensuojelutyöhön. Muutosehdotuksissa painotettiin eri tahojen yhteistyötä sekä lapsen ja tämän näkemysten ja tarpeiden huomioimista. (Julin & Pösö 2020, 97–98; Sosiaali- ja terveysministeriö 2013.) Kansalaiset reagoivat tapaukseen tunteellisesti. Tunteet taas ovat asioita, jotka voivat vaikuttaa ihmisten käsityksiin ja mielikuviin. Suuria tunteita aiheuttavat asiat voivat jäädä mieleen ja vaikuttamaan käsityksiin pysyvästi.

Sosiaalityön ja lastensuojelun julkisuuskuvaa on tutkittu jonkin verran niin kansainvälisesti kuin Suomessakin. Australialaisessa tutkimuksessa selvitettiin, millaisessa valossa sosiaalityö esiintyi mediassa. Teoreettisena viitekehystenä

käytettiin sosiaalista konstruktionismia. Vuoden ajan seurattiin alasta uutisointia ja laadullisen sisällönanalyysin avulla selvisi, että sosiaalityön julkisuuskuva ei ollut oikeastaan positiivinen kuin negatiivinenkaan, vaan pikemminkin sosiaalityö alana oli hyvin näkymätön. Merkittävää oli se, että sosiaalityö sai vähemmän näkyvyyttä kuin esimerkiksi psykologit, opettajat ja hoitajat. (Corboda 2017, 453–456.) Voidaan todeta, että tiedon puute sosiaalityöstä, johtaa siihen, että alasta ei uutisoida positiivisiakaan asioita (Brawley 1995, viitattu lähteestä Tower 2000, 575).

Iso-Britanniassa on tehty tutkimusta sosiaalityöntekijöiden imagosta brittiläisissä television draamasarjoissa. Laliberte ym. (2011) kertovat artikkelissaan, että sarjojen hahmot, jotka toimivat sosiaalityöntekijöinä, esitettiin kapeasti ja yhtenä ryhmänä ja yleisön oli luultavasti hankalaa ymmärtää heidän ammattiaan ja päästä käsiksi minkälaisia valintoja sosiaalityöntekijät tekevät työssään. Sosiaalityöntekijähahmoja esitetään positiiviseen sävyyn mutta monissa sarjoissa hahmot näytettiin surullisina, epäyhtenäisinä sekä kasvottomina kun he puhuivat puheluita. Draamasarjojen hahmot olivat usein myös huolissaan työnsä suorittamisesta byrokratian rajoissa. (Laliberte, Larson & Johnston 2011.) Televisio-ohjelmissa sosiaalityöntekijän ammatti saatetaan esittää sellaisena, johon ”kuka vaan pystyy” (Gibelman 2004, 332). Vaikka fiktiiviset hahmot eivät ole todellisia eikä televisiosarjoissa esitettyjä ammattiryhmiä aina esitetä todenmukaisina, tällaiset asiat voivat vaikuttaa ihmisten käsityksiin. Vaikka tietäisi ohjelman olevan fiktiota, ei voi sanoa, etteivätkö ne vaikuttaisi jollain tavalla ihmisten ajattelutapoihin.

Laliberte ym. (2011) toteavat artikkelissaan, että amerikkalaiset suhtautuvat yleisesti epäluottamuksella suuriin valtion alaisiin organisaatioihin. Tämä epäluottamus aiheuttaa myös sen, että he epäilevät valtion kykyyn pitää lapsista huolta. Iso-Britanniassa sosiaalityöntekijöistä on puhuttu lehdistöissä muun muassa ’lasten varastajina’, ’vallan väärinkäyttäjinä’ ja ’epäpätevinä’. (Laliberte, Larson & Johnston 2011, 201–202.)

Suomessa lastensuojelun julkisuuskuva on tutkittu lähinnä pro gradu -tutkielmien muodossa (mm. Rissanen 2022, Nevalainen 2017; Pätiälä 2016; Degerlund 2015). Degerlundin (2015) pro gradun aineisto koostui erilaisten uutissivustojen

lastensuojeluaiheisista kirjoituksista. Aineistosta on hahmotettu erilaisia diskursseja käyttäen menetelmänä diskurssianalyysia. Pätiälän (2016) aineisto koostui myös lastensuojelu aiheisista kirjoituksista, joita on analysoitu sisällönanalyysin avulla, mutta lisäksi myös muutamasta lastensuojelun sosiaalityöntekijän teemahaastattelusta. Rissanen (2022) tarkasteli pro gradussaan Helsingin Sanomien mielipide -osastoilla julkaistuja kirjoituksia. Analyysimenetelmänä olivat sisällönanalyysi ja kategoria-analyysi. Nevalainen (2017) taas käytti aineistonaan sähköistä lomaketta, jonka hän jakoi kuuteen lastensuojelu- ja sosiaalityöaiheiseen Facebook-ryhmään. Vastauksia analysoitiin sisällönanalyysia käyttäen. Edellä mainituissa tutkimuksissa lopputulema oli se, että lastensuojelu näyttäytyy mediassa jokseenkin negatiivisessa sävyssä. Juuri lastensuojelun esiintyminen mediassa negatiivisessa valossa vaikutti ihmisten käsityksiin lastensuojelusta mutta myös omat tai läheisten negatiiviset kokemukset palveluista sekä tieto resurssien puutteesta. Tutkimusten perusteella lastensuojelun julkisuuskuvalle tekee haittaa se, että sosiaalityöntekijät eivät itse ole juuri esillä julkisuudessa, eivätkä kansalaiset saa täten oikeanlaista kuvaa lastensuojelusta.

Valtakunnallisen tutkimuksen koskien lastensuojelun julkisuuskuvaa on tehnyt Lastensuojelun keskusliitto 1990-luvulla. Kyseisen tutkimuksen lähtökohtana oli lainsäädännön lastensuojelutyölle asettamat tavoitteet ja työn todellisuuteen perustuva työnkuva. Tutkimuksessa kartoitettiin sitä, kuinka eri sidosryhmät, kuten sosiaalialan ammattilaiset ja toimittajat, kokivat määritellyn tavoitekuvan lastensuojelusta vastaavan heidän omia käsityksiään. Tutkimuksessa selvisi, että huostaanotto leimasi monien mielikuvaa lastensuojelusta, mukaan lukien sosiaalialan ammattilaisten. Sosiaalialan ammattilaiset nostivat esiin sen, kuinka lastensuojelu leimautuu vain huostaanotoiksi mediassa. Toisaalta myös he itse nostivat huostaanoton yhdeksi keskeisimmistä osista lastensuojelua. Tämä on itseään ruokkiva kehä, jossa lastensuojelun työntekijät viestivät itsestään sellaista kuvaa, johon he eivät halua itse samaistua. (Puonti 2004, 335–336).

Suvi Sunnarborg (2007) on myös tehnyt tutkimusta ihmisten mielikuvista sosiaalialasta. Sunnarborg haastatteli 16 toimittajaa ja tarkasteli näin ollen toimittajien

mielikuvia sosiaalialasta. (Sunnarborg 2007, 10–11.) Toimittajien käsitykset lastensuojelusta ovat siinä mielessä tärkeitä lastensuojelun julkisuuskuvan kannalta, että toimittajat ovat niitä, jotka julkaisevat lastensuojeluaiheisia julkaisuja kansalaisille. Sekä Lastensuojelun Keskusliiton, että Sunnarborgin tutkimuksessa toimittajat totesivat sosiaalialan olevan ei-avoin ja tiedonsaannin olevan haastavaa ja aikaa vievää. Tutkimuksissa mukana olleet toimittajat kuvailivat lastensuojelua ja sosiaalialaa arvokkaaksi ja työntekijöitä vastuullisina ja asiantuntevina. Toiveena on, että byrokratia vähentyisi lastensuojelussa.

Sunnarborg (2007) toteaa ongelmalliseksi sen, että huonot uutiset ylittävät uutiskynnyksen helpommin kuin hyvät tai neutraalit uutiset. Paikallisuutisten negatiiviset uutiset voivat nousta valtakunnallisiksi puheenaiheiksi ja näin luoda mielikuvia sosiaalialasta koko Suomessa. Sunnarborg muistuttaa kuitenkin, että aina huonojen asioiden esillä oleminen esimerkiksi uutisissa ei ole paha asia, vaan sen kautta voidaan nostaa epäkohtia esille ja puuttua niihin helpommin. Toisaalta hän toteaa toimittajia kiinnostavan niin sanotusti ongelmalähtöiset aiheet sekä aiheet, jotka koskettavat ihmisten arkea. Tavallisten ihmisten tarinat kiinnostavat kansalaisia. Kuitenkin olisi tärkeää lastensuojelun kannalta, että se tulisi mediassa esiin myös positiivisessa mielessä. (Jaakkola 2013, 13; Sunnarborg 2007, 10.)

Edellä mainitussa tutkimuksessa haastatellut toimittajat kertoivat, ettei heillä ole paljon tietoa lastensuojelusta, mikä hankaloittaa alasta tiedottamista, koska puutteellisten tietojen vuoksi väärinymmärrykset kasvavat. Tiedon puute saattaa vaikuttaa myös siihen, kuinka toimittajat kyllä totesivat sosiaalialan tarpeelliseksi, mutta eivät itselleen vaan muille. Tosiasiahan on se, että sosiaalialan palveluja tarvitsee lähes jokainen elämänsä aikana. Koska palveluista ei ole paljon tietoa, niitä ei tunnisteta ja siksi ne mielletään usein marginaaliryhmien palveluiksi. (Puonti 2004, 336–337; Sunnarborg 2007, 10–11.) Kansalaiset tarvitsevat lisää tietoa omista oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan sekä millaisia vaikutusmahdollisuuksia heillä on (Lastensuojelu ja some 2016). Jos sosiaaliala ja lastensuojelu olisivat tutumpia ihmisille, he uskaltaisivat hakea rohkeammin apua ja eritoten tarpeeksi ajoissa. Olisi tärkeää, että lastensuojelun palvelut nähtäisiin samanlaisina kuin mitkä tahansa muut

palvelut, jottei kynnys hakea apua olisi niin suuri kuin se ehkä tällä hetkellä on. (Järvinen 2021, 9.) Ihmisten ennakkoluulojen ja epäselvyyksien rikkominen lastensuojeluun liittyen lisäisi kansalaisten ymmärrystä lastensuojelun toimintavoista ja mahdollisuuksista. Avoimempi keskustelu lastensuojelusta julkisesti voisi lisätä luottamusta lastensuojelua kohtaan ja siten voisi edistää palveluiden laatua. (Jaakkola 2013, 12.)

3.3 Lastensuojelun maineen kehittäminen

Minna Tarvainen (2007) artikkelissa todettiin, että sosiaalialan tulisi kehittää brändiään. Esimerkkinä hyvästä brändäyksestä mainittiin poliisit. Poliisi on onnistunut luomaan brändin ympärilleen ja heihin saatetaan suhtautua kuin kavereina. (Tarvainen 2007, 12.) Poliisit myös käyvät kouluissa kertomassa työstään, toisin kuin sosiaalityöntekijät (Järvinen 2021, 6). Sosiaalityö nähdään enemmän negatiivisessa valossa kuin poliisi. Sosiaalityö tuo itse usein esiin epäkohtia ja resurssipulan, eikä se ole väärin, mutta kaiken viestinnän ollessa ongelmien raportointia, voi sosiaaliala näyttäytyä monelle ongelmallisena mikä haittaa ihmisten auttamista. Kun ihminen lähtee hakemaan apua sosiaalitoimistosta, hänen odotuksiaan on jo valmiiksi muokannut sosiaalialan julkisuuskuva. (Tarvainen 2007, 12.) Sosiaalipalvelujen ympärillä oleva huono maine voi vaikuttaa sosiaalipalveluiden käyttäjien ja lähipiirin suhtautumiseen. Heillä on jo ennen asiakkuutta tietynlaisia odotuksia sosiaalipalveluita kohtaan. (Tiitinen 2019, 26).

Se että lastensuojelun työntekijät eivät tahdo kertoa työstään julkisesta ei johdu pelkästään siitä, että niin ei välttämättä ehtisi tehdä. Luottamuksellisuus ja salassapitovelvollisuus on vahvassa osassa lastensuojelun asiakassuhteita ja tällöin saattaa unohtua, että lastensuojelun tulisi olla julkista toimintaa. Laajana kokonaisuutena lastensuojelu on julkista ja vain yksittäisten asiakkaiden asiat ovat sellaisia, joista ei voi julkisesti kertoa. Myös lastensuojelua koskee perustuslain 731/1999 12 §:ssä säädetty julkisuusperiaate, joka koskee kaikkea julkista viranomaistyötä. Sen mukaan viranomaisten toiminta on ensisijaisesti julkista. Kuten

todettua vain asiakasta koskeva tieto on pidettävä salassa ja siitä säädetään laissa sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000 14–15 §:ssä. (Jaakkola 2013, 6–11.) Laura Tiitisen mukaan sosiaalityössä vallitsee hiljaisuuden kulttuuri, joka voi estää sosiaalityötä koskevan tiedon viemisen työyhteisöjen ulkopuolelle (Tiitinen 2008, 110).

Lastensuojelun brändäys ja siitä tiedottaminen on tärkeää myös siksi että siihen suunnattaisiin riittävästi resursseja. Myös poliitikot seuraavat mediassa kirjoitettavia juttuja lastensuojelusta ja muodostavat oman mielipiteensä niistä, eli median kautta välittyvä mielikuva ei ole suinkaan samantekevää (Puonti 2004, 338). Lastensuojelu tarvitsee julkisuutta niin, että myös kansalaisten lisäksi, päättäjät saisivat tietoa lastensuojelusta (Heinonen 2016, 1). On tärkeää pohtia sitä, onko palvelukulttuurimme sellainen, jossa ihmisen on mahdollista kokea olevansa kunnioitettu ja häntä kohdellaan tasavertaisesti. Vai onko palvelukulttuuri nöyryyttävä tai leimaava? Sosiaalialan ammattilaisten tulisi itse pohtia ja kehittää julkisuuskuvaansa jo ammatillisen ja eettisenkin velvollisuuden vuoksi. (Tarvainen 2007, 12.)

Aivan viime vuosien aikana on voinut huomata sen, että sosiaalityöntekijät ovat aktivoituneet enemmän sosiaalisessa mediassa tarkoituksenaan jakaa tietoa sosiaalityöstä. Esimerkiksi Instagram-palvelussa olen nähnyt useita sosiaalityöntekijöiden ylläpitämiä käyttäjätilejä, jossa he päivittävät omia ajatuksiaan koskien työtään. Näihin päivityksiin ihmiset ovat saaneet jättää omia kommenttejaan ja kysymyksiään ja usein käyttäjätiliä ylläpitävät sosiaalityöntekijät kannustavatkin ihmisiä kysymään heitä mietityttäviä asioita koskien sosiaalityötä. Olen myös törmännyt myös muutamiin podcasteihin, joissa keskustellaan sosiaalityöstä. Lisäksi Tik Tok-palvelussa, jossa jaetaan lyhyitä videopätkiä, on noussut monien tietoisuuteen *soosut* -käyttäjätili, jossa kaksi sosiaalityöntekijää kertoo omasta työstään lastensuojelussa ja vastaavat seuraajien kommentteihin ja kysymyksiin hauskojen videoiden avulla.

Edellä mainitun kaltainen viestintä sosiaalisessa mediassa on varmasti yksi keino kehittää lastensuojelun ja sosiaalityön mainetta. Näen edellä mainitut asiat

hyvinä tapoina levittää tietoa sosiaalityöstä ja erityisesti siksi, että sosiaalista mediaa käyttää suurin osa nuorista. Sossut- Tik Tok-tiliä ylläpitävät sosiaalityöntekijät Maija Haapala ja Camilla Jokela kertovat pyrkivänsä videoidensa kautta hälventämään lastensuojeluun liittyviä pelkoja, joita lapset ja nuoret kokevat (Järvinen 2021, 7). Tämä voi olla hyvä tapa lapsille ja nuorille saada tietoa juuri lastensuojelusta, jos he eivät tiedä siitä paljon. Positiiviset päivitykset sosiaalisessa mediassa voivat tehdä lastensuojelusta ja sosiaalityöstä ylipäänsä helposti lähestyttävämmän nuorille. Tällaisilla alustoilla voi myös esiintyä anonyymisti tai nimimerkin turvin, joten mieltä painaviin asioihin voi saada vastauksen ilman, että kertoo omaa henkilöllisyyttään. Brändäyksen lisäksi lastensuojelun on hyvä tarjota tietoa, tukea ja apua siellä missä ihmiset ovat eli tänä päivänä sosiaalisessa mediassa (Lastensuojelu ja some 2016).

3.4 Lastensuojelusta viestiminen

Lastensuojelun työntekijät tahtoisivat lisää koulutusta liittyen viestinnällisiin taitoihin. Puutteellisten viestintätaitojen vuoksi monet työntekijät kokevat vaikeaksi julkisuuteen liittyvät asiat. (Puonti 2004, 338.) Tämä selittää hyvin sitä miksi sosiaalityöntekijät eivät ole aiemmin viestineet omasta alastaan juurikaan. Jos viestintätaidoissa on puutteita, voi tuntua siltä, ettei ole mitään mistä lähteä liikkeelle ja aloittamisen kynnyks on korkea. Tarvitaan enemmän mallinäyttäjiä, jotta yhä useampi sosiaalityöntekijä rohkaistuisi viestimään sosiaalialasta, jotta tärkeää tietoa saataisiin enemmän ihmisten tietoisuuteen. Lastensuojelu nähdään sulkeutuneena ja kansalaisten tieto siitä on puutteellista, joten aktiivisella viestinnällä on mahdollisuus parantaa lastensuojelutyön läpinäkyvyyttä. (Lastensuojelu ja some 2016; Puonti 2004, 336–337). Laura Tiitinen (2019) toteaa kuitenkin, että sosiaalityöntekijöiden mediavaikuttamiseen vaikuttaa suurelta osin työskentely-ympäristö. Työyhteisöissä on omanlaisensa viestintäkulttuurit, joihin ovat osallisena kaikki yhteisön jäsenet. Yhteisöissä saatetaan joko ylläpitää tai pyrkiä muuttamaan sen omaa viestintäkulttuuria. Yksittäisen työntekijän voi olla vaikea lähteä tekemään muutosta, jos muut eivät ole siihen innokkaita. (Tiitinen 2019, 111–113.)

Laliberte ym. (2011) nostavat esiin artikkelissaan sen, että sosiaalialalle koulutautuvia ja tulevia mahdollisia lastensuojelun työntekijöitä olisi tärkeä kouluttaa lastensuojelun ja median suhteesta. Opiskelijoiden tulisi tiedostaa kuinka media voi vaikuttaa heidän työhönsä perheiden parissa, heihin itseensä ammattilaisina ja lastensuojelutyöhön ylipäänsä. (Laliberte, Larson & Johnston 2011, 200–201.) Voidaan siis todeta, että koulutusta tarvitaan lisää niin sosiaalialan opiskelijoille, jo alalla työskenteleville kuin myös sosiaalialasta ja lastensuojelusta viestiville median edustajille. Tiedon lisääminen voisi helpottaa sosiaalialan ja median yhteistyötä, kun viestintätaidot olisivat tutumpia sosiaalityöntekijöille ja yleisesti koko sosiaaliala ja sen palvelut olisivat selkeämmät toimittajille, jotka taas kirjoittavat juttuja koko kansan nähtäville.

Edellä olen kertonut, että nykypäivänä sosiaalityöntekijöiden mahdollista viestiä omasta alastaan, ja kuinka se onnistuu sosiaalisessa mediassa. Sosiaalisessa mediassa lastensuojelusta keskustellaan usein kriittisesti ja lastensuojelun asiakkaana olleet ja sekä heidän vanhempansa saattavat melko yksityiskohtaisestikin kertoa omista henkilökohtaisista asioistaan ja kokemuksistaan. Tällaisen kriittisen lastensuojelupuheen lisäksi sosiaalisessa mediassa keskustellaan lastensuojelusta neutraalisti. Keskusteluissa tuodaan esiin ongelmia, mutta pohditaan myös ratkaisuja ja tuodaan esiin lastensuojelun tarpeellisuus. Lastensuojelun sosiaalityöntekijöistä liittyminen tällaiseen keskusteluun voi tuntua hankalalta ja mielessä pohdituttaa ammattiin kuuluva salassapitovelvollisuus. Tämä ei kuitenkaan estä keskustelua lastensuojelusta yleisellä tasolla. Lisäksi julkiseen keskusteluun oikeuden ja velvollisuuden antaa sosiaalialan ammattilaisen ammattietiikka, laki viranomaistoiminnan julkisuudesta, sosiaalihuollon neuvonnan ja ohjauksen sekä rakenteellisen työn pykälät ja kuntalaki. (Lastensuojelu ja some 2016.) Myös lastensuojelusta viestimisessä tulee muistaa lapsi ja tämän etu. Koska lapsen ääni ei pääse kuuluviin yksin, on lastensuojelun työntekijöillä velvollisuus tuoda esiin lapsien tarpeet ja heidän ongelmansa. (Siltainsuu, 2016, 10.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Tutkimuskysymykset

Pro gradu -tutkielmassani minun on tarkoitus tarkastella lastensuojelun julkisuuskuvaa ja yleisesti käsityksiä lastensuojelusta. Tutkimuskysymykseni on, millaisia käsityksiä Jyväskylä-Puskaradio -Facebook-ryhmän jäsenillä on lastensuojelusta ja sen julkisuuskuvasta. Tahdon selvittää mistä ihmiset saavat tietonsa lastensuojelusta ja mitkä tekijät vaikuttavat heidän käsityksiinsä. Siksi toinen tutkimuskysymys on mitkä tekijät ovat vaikuttaneet Jyväskylä-Puskaradio -Facebook-ryhmän jäsenien käsityksiin lastensuojelusta ja sen julkisuuskuvasta.

Valitsin kyseisen tutkimusaiheen, koska lastensuojelun julkisuuskuvaa on tutkittu melko vähän Suomessa. Koen, että valitsemani aihe on tärkeä ja se voi tuoda tietoa niin tavallisille kansalaisille kuin lastensuojelun työntekijöillekin. Sosiaalityöntekijän näkökulmasta on hyvä tietää, millaisena ihmiset näkevät lastensuojelun ja onko se sellainen, miten lastensuojelu itse haluaisi sen nähtävän. Toisaalta tärkeää tietoa olisi se, että vaikuttaako ihmisten käsitykset lastensuojelusta tilanteissa, joissa esimerkiksi lastensuojelusta olisi haettava apua tai olisi tehtävä lastensuojeluilmoitus. Voisiko lastensuojelusta enemmän viestiminen sosiaalityöntekijöiden toimesta vaikuttaa jotenkin lastensuojelun palveluiden pariin hakeutumiselle?

4.2 Sosiaalinen konstruktionismi teoreettisena viitekehystenä

Berger ja Luckmann (1994) toteavat sosiaalisen konstruktionismin näkökulmasta todellisuuden tarkoittavan tahdosta riippumatonta tilaa, johon ihmisten toiveet eivät voi vaikuttaa (Berger & Luckmann 1994, 12). Vaikka sosiaaliselle konstruktionismille ei ole yksiselitteistä määritelmää, voidaan sen sanoa tarkoittavan yksinkertaistetusti sitä, että tieto, todellisuus sekä sen rakenteet ja ilmiöt nähdään muodostuvan sosiaalisessa ja kielellisessä vuorovaikutuksessa. Tämä tieteenfilosofisen suuntauksen mukaan, tietty kulttuuri tai yhteisö tietoisesti tai tiedostamatta keksivät ja kehittävät itse tietoa sekä todellisuutta. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Sosiaalisessa konstruktionismissa totuuden ja tiedon rakennetta ei pidetä itsestäänselvytenä eikä valmiina olemassa olevana. Elämässä ei ole olemassa absoluuttisia totuuksia, enemmänkin erilaisia selitystapoja, näkökulmia ja kertomuksia. Toisin sanoen todellisuudesta voi konstruoida eri versioita. Jokaiselle tieto ja todellisuus voivat olla erilaisia, riippuen henkilön taustoista. (Burr 2003, 6; Berger & Luckmann 1994, 12; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Sosiaalisen konstruktionismin kehyksessä tieto ei voi olla heijastusta pysyvästä todellisuudesta, koska todellisuus nähdään jäsentyvän sosiaalisten merkitysten kautta. (Löytönen 2014)

Sosiaalista konstruktionismia voi noudattaa tiukemmin tai väljemmin. Väljempää orientaatiota noudattava tutkija näkee todellisuuden olevan olemassa riippumatta ihmisten representaatiosta, kuten kielestä. Sosiaalisen konstruktionismin tiukempi orientaatio taas painottaa näkemyksiä siitä, että ihmisten on mahdotonta päästä käsiksi tai olla suoraan kosketuksissa maailmaan, sillä maailman ja ihmisten välissä on aina symbolisen tason merkitysrakenteita, kuten kielellisiä määritteitä. (Välisalo 2015.)

Suuntauksia sosiaalisessa konstruktionismissa on lukuisia ja ne ovat kehittyneet ajan kuluessa. Ian Hacking kuvaa sosiaalista konstruktionismia prosessina (Hacking 2009, 59–61). Vivien Burr (2003) mukaan sosiaaliselle konstruktionismille ei ole selkeää ja yksiselitteistä määritelmää, vaan tutkijat

noudattavat sitä eri tavoin. Burrin mukaan pääkohtia, jotka ovat kaikille sosiaalista konstruktionismia noudattaville tutkijoille yhteisiä, ovat kriittisyys itsestäänselvyyksiä kohtaan, ymmärrys käsitteistä historiallisesti ja kulttuurisesti spesifeinä, tiedon syntyminen sosiaalisten prosessien kautta sekä tiedon ja sosiaalisen toiminnan kuuluminen yhteen (Burr 2003, 2-5.)

Omassa tutkimuksessani aion keskittyä erityisesti siihen, kuinka tieto syntyy sosiaalisissa prosesseissa, mikä on yksi edellä mainituista Burrin luonnehtimista pääkohdista. Tutkin ihmisten käsityksiä lastensuojelusta ja sen julkisuuskuvasta ja mitkä asiat ovat vaikuttaneet näihin käsityksiin. Nämä käsitykset taas muodostuvat ihmisten sosiaalisissa prosesseissa kuten kanssakäymisissä ja vuorovaikutustilanteissa ja siksi koen tämän näkökulman sopivan tutkimukseeni. Huomioitavaa on se, kuinka mediajulkisuuden kautta tavoitellulle yleisölle välittyy toimijoiden, kuten toimittajien, lastensuojelulle antamia merkityksiä (Kuutti 2008, 13.). Näiden merkitysten kautta yleisö taas muodostaa käsityksiään lastensuojelun todellisuudesta. Ihmiset luovat jatkuvasti sosiaalisessa kontekstissa tietoa, käsityksiä ja merkityksiä ympärillä tapahtuvista asioista kuten lastensuojelusta. Ihmisten käsitykset lastensuojelusta ja heidän versionsa todellisuudesta voivat olla monin tavoin erilaisia. Siksi käsitykset voivat erota siitä, mitä lastensuojelu oikeasti on. Ihmisten erilaiset käsitykset ovat sosiaalisen konstruktionismin kannalta tärkeää informaatiota, sillä tutkijan tutkimaan asiaa ei ole mahdollista kohdata absoluuttisena ja ainoana totuutena vaan erilaisista näkökulmista ja merkityksenannoista. Voidaan todeta, että ihmiset luovat omien käsitystensä, ja sitä kautta sosiaalisten merkitysten, avulla oman todellisuutensa. (Jokinen 1999, 38-39; Löytönen 2014.) Tutkimukseni kohteena ovat ihmisten käsitykset, joita jäljitän tekemäni kyselyn avulla. Kyselyssäni on avoimia kysymyksiä, joista pyrin tekemään parhaani mukaan sellaisia, etteivät ne johdattele vastaajaa mihinkään suuntaan.

4.3 Tutkimusaineisto

Laadulliseen tutkimukseen kuuluu useita vaiheita ja tutkijan on tehtävä päätöksiä koskien niin teoriaa, aineistonkeruuta kuin analysointiakin. On muistettava, ettei analyysistä nouse tuloksia vaan tutkija aktiivisesti työstää aineistoaan kohti analyysia ja tulkintaa. (Eskola 2010, 179–181) Tutkimustyyppiltään laadullinen tutkimus on empiiristä. Empiirisessä analyysissa korostuvat aineiston keräämis- ja analyysimetodit. Empiirinen tutkimus ei ole empiiristä tutkimusta, jos aineiston keräämis- ja analyysimetodia ei selosteta. Laadullisessa tutkimuksessa ei niinkään testata etukäteen valittua teoriaa vaan pikemminkin käsitteellistetään tutkimuksen kohteena olevaa ilmiötä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 19–22.)

Laadullinen tutkimus etenee prosessinomaisesti. Tutkimuksen eri vaiheita ei välttämättä voi etukäteen lyödä lukkoon, koska tutkimustehtävä sekä aineistonkeruuseen liittyvät ratkaisut voivat muuttua tutkimuksen edetessä. (Kiviniemi 2010, 70; Tuomi & Sarajärvi 2009, 19–22.) Otin tämän huomioon aineistonkeruussa ja teoreettista viitekehystä pohdittaessa. Etukäteen valittu tutkimuskysymys ei välttämättä olisi lopullinen, koska kyselyyni vastaajat eivät suoraan vastaa tutkimuskysymykseen. Oman tutkielmani kohdalla alkuperäinen tutkimuskysymys on yhä toimiva aineiston keruun jälkeenkin.

Keräsin aineiston tutkimukseeni sähköisen kyselylomakkeen kautta. Tutkimusaineiston kerääminen kyselylomakkeen avulla on perinteisimpiä aineistonkeruutapoja. Kaikista perinteisin tapa on paperinen kyselylomake, mutta nykyisin sen rinnalle ovat tulleet sähköiset kyselyt, joita on helppo julkaista esimerkiksi sosiaalisen median alustalla. (Valli 2015, 84–85.) Itse jaoin kyselylomakkeeni sosiaalisen median alustalla Facebookissa. Tyypillistä sosiaaliselle medialle on se, että tavalliset ihmiset tuottavat ja kontrolloivat sitä itse vakiintuneiden tahojen lisäksi. Sosiaalisessa mediassa viestintä on vuorovaikutuksellista toimintaa. Sosiaalinen media voidaanakin ymmärtää tilana, joka yhdistää nykyteknologian, käyttäjien välisen vuorovaikutuksen ja käyttäjien tuottamat sisällöt. (Valli & Perkkilä

2015, 116.) Facebook on sosiaalisen median palvelu, jossa muihin ihmisiin voi pitää yhteyttä esimerkiksi erilaisissa ryhmissä keskustellen (Siltainsuu 2016, 22).

Jaoin sähköisen kyselylomakkeen Facebookin *Jyväskylä-Puskaradio* -ryhmässä. Kyseinen ryhmä on yksityinen ryhmä Facebookissa, mutta sinne on lähes kenen tahansa suomalaisen mahdollista liittyä, mutta varmasti monella ryhmään kuuluvalla on jokin yhteys Jyväskylään. Ryhmään pääsemiseksi henkilöllä tulee olla rekisteröity käyttäjä Facebookiin. Ryhmässä julkaistaan kaikenlaisia julkaisuja ajankohtaisista asioista ja tapahtumista Jyväskylässä. Puskaradio-ryhmiä on monilla eri paikkakunnilla. Valitsemani ryhmä edustaa varmasti melko hyvin keskisuuren suomalaisen kaupungin puskaradio -Facebook-ryhmää. Jyväskylä-Puskaradio -ryhmässä on suurin piirtein 49 000 jäsentä monenlaisista lähtökohdista. Tämä on hyvä asia, sillä tarkoitukseni on selvittää yleisesti ihmisten käsityksiä lastensuojelun julkisuuskuvasta eikä esimerkiksi pelkästään lastensuojelussa työskentelevien tai sen asiakkaina olleiden käsityksiä. Pyrkimyksenäni oli tavoittaa kansalaisia eri taustoista ja joilla on erilaiset asiantuntemukset ja kokemukset. En löytänyt muita suomalaisia lastensuojelun julkisuuskuvaa koskevia tutkimuksia, jossa aineisto olisi kerätty tällä tavoin tavallisilta kansalaisilta.

Laatimassani kyselylomakkeessa on muutamia avoimia kysymyksiä sekä alussa taustakysymyksiä (Liite 1). Taustakysymysten avulla voidaan selvittää esimerkiksi vastaajan sukupuoli, ikä tai koulutus. Lisäksi taustakysymykset toimivat lämmittelykysymyksinä varsinaiseen aiheeseen, jolloin vastaaja pääsee mukaan ja saa kiinni siitä, kuinka kysely toimii ja kuinka siihen vastataan. (Valli 2015, 86-87.) Tutkimusaiheeni voi olla arka aihe monelle ja siksi lämmittelykysymyksinä olevat taustakysymykset ovat toimivia. Lisäksi ne tuottavat dataa siitä, kuinka erilaisia käsityksiä muun muassa eri ikäisillä ja eri koulutustaustoista olevilla kansalaisilla on lastensuojelusta.

Tein kyselylomakkeen Webropol -alustalla. Facebook-ryhmään jaoin linkin kyselyyn postauksessa, johon kirjoitin myös lyhyen saatetekstin (Liite 2). Linkin avaaja pystyi vastaamaan kyselyyn nimettömästi. Vastaukset näkyvät vain minulle ja ovat Webropol-alustalla salasanan takana. Webropol-alustassa valitsin kyselyn

vastauksien maksimimääräksi 100, mikä tarkoittaisi sitä, että kysely sulkeutuu, kun vastaajamäärä tulee täyteen. Tein tämän rajauksen, koska tahdoin aineistomäärän pysyvän kohtuullisena pro gradu -tutkielmaan. Julkaisin kyselyni 3.2.2022 ja se ehti olla auki hieman alle vuorokauden, jolloin 100 vastausta tuli täyteen ja kysely sulkeutui. Oli yllätys, kuinka nopeasti vastaukset tulivat täyteen. Mielestäni tämä kertoo siitä, että tutkimuksen aihe on ihmisistä mielenkiintoinen ja heillä on siitä sanottavaa.

Tutkimukseni kohteena ovat ihmisten käsitykset, joten pyrin tekemään kyselyn kysymyksistä mahdollisimman avoimia ja niin etteivät ne johdattele vastaajaa. Sosiaalisen konstruktionismin mukaan todellisuus rakentuu sosiaalisissa rakenteissa ja ihmiset itse merkityksellistävät todellisuutta vuorovaikutustilanteissa. Lisäksi tämä tutkimuksellinen viitekehys korostaa sitä, että ihmiset luovat tietoa ja merkityksiä sosiaalisissa konteksteissa. (Burr 2003, 2–5; Berger & Luckmann 1994, 11–13) Siksi koen, että sosiaalinen konstruktionismi sopii tutkielmani teoreettiseksi viitekehyykseksi.

4.4 Aineiston analyysi

Keräämäni aineiston analysoin sisällönanalyysin avulla. Koen, että se sopii tutkimukseeni hyvin ja on toimiva keino saada selville niitä asioita, joita haluan tutkimuksella saavuttaa. Sisällönanalyysin avulla tarkastelen, millaisia lastensuojelua ja sen julkisuuskuvaa koskevia käsityksiä kyselyni vastauksista löytyy. Lisäksi jäljitän sisällönanalyysin avulla aineistosta niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat vastaajien käsityksiin.

Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan käyttää kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä. Sisällönanalyysissä etsitään tekstin merkityksiä. Tutkielmani tarkoitus on selvittää suomalaisten käsityksiä ja sitä kautta merkityksiä liittyen lastensuojeluun, joten siksi koen sisällönanalyysin sopivan analyysimenetelmäksi. Aineiston olen kerännyt kyselylomakkeen muodossa eli se on tekstimuodossa, mikä sopii erityisesti merkityksien etsimiseen sisällönanalyysia

käyttäen. Tässä tutkielmassa päädyin aineistolähtöiseen sisällönanalyysiin, jossa teoria konstruoidaan aineistosta. Tarkoituksena on empiirisen aineiston kautta edetä käsitteellisempään näkemykseen tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä. (Eskola 2010, 182; Tuomi & Sarajärvi 2009, 112.) Mielestäni valitsemani aineisto on päästettävä pääosaan analyysissa, joten siksi valitsin aineistolähtöisen sisällönanalyysin. En tahtonut valita teorialähtöistä lähestymistapaa siksi, ettei se veisi tilaa aineistolta, joka voi tuottaa uutta tutkimustietoa. Mielestäni on parempi aineiston kautta edetä teoriaa apuna käyttäen kohti tieteellistä tulkintaa lastensuojelun julkisuuskuvasta.

Aineistolähtöisen eli induktiivisen aineiston sisällönanalyysia voidaan kuvata karkeasti kolmivaiheiseksi prosessiksi: 1) aineiston redusointi eli pelkistäminen, 2) aineiston klusterointi eli ryhmittely ja 3) abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. Aineiston pelkistämässä aineistosta karsitaan epäolennaiset asiat tutkimuksen kannalta ja aineistoa käydään läpi tutkimustehtävän ohjaamana. Tutkimuskysymykseen vastaavia ilmaisuja voidaan etsiä aineistosta esimerkiksi alleviivaamalla aineistoa erivärisillä kynillä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108–110.)

Aineiston redusoinnin jälkeen seuraa sen klusterointi eli ryhmittely. Tässä vaiheessa edellisen vaiheen aineistosta koodatut alkuperäisilmaukset käydään läpi ja etsitään samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Samankaltaisuudet yhdistetään luokaksi ja nimetään myös luokan sisältöä kuvaavalla käsitteellä. Ryhmittelyn tarkoituksena on luoda pohja kohteena olevan tutkimuksen perusrakenteelle sekä alustavia kuvauksia tutkittavasta ilmiöstä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110.)

Abstrahointivaiheessa erotetaan tutkimuksen kannalta olennainen tieto ja valikoidun tiedon perusteella muodostetaan teoreettisia käsitteitä. Abstrahoinnissa eli käsitteellistämässä edetään alkuperäisinformaation käyttämistä kielellisistä ilmauksista teoreettisiin käsitteisiin ja johtopäätöksiin. Abstrahointi-vaiheessa yhdistellään myös luokituksia. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 111.)

Tutkimuksen aineisto koostui 100 vastauksesta ja 102 sivusta. Ennen avoimia kysymyksiä kysyin vastaajilta heidän sukupuoltaan, ikäänsä sekä koulutustaastaansa. Esittelen seuraavaksi vastaajien vastaukset näihin

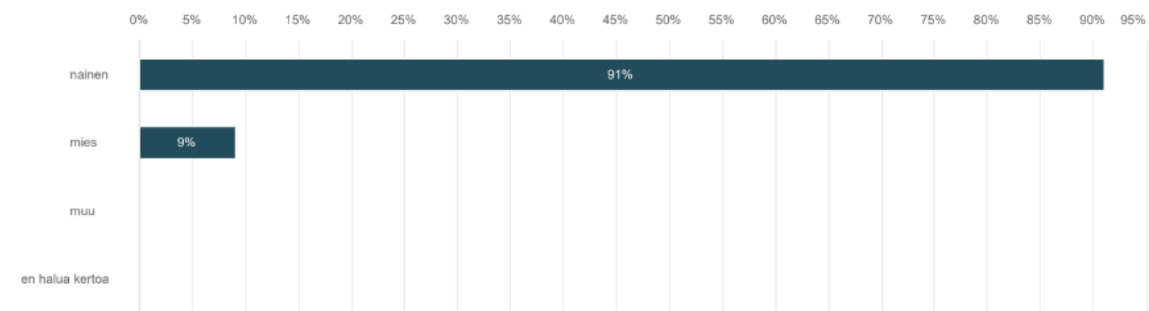
taustakysymyksiin lyhyesti taulukoiden avulla (Ks. Taulukot 1-3 & Liite 1). Vastaukset antavat yleiskuvaa, millaiset henkilöt ovat kyselyyn vastanneet.

Sukupuolijakauma (Ks. Taulukko 1) oli yllättävän epätasainen, sillä 91 % vastaajista oli naisia ja loput 9 % olivat miehiä. Yleissilmäyksellä Jyväskylän Puskaradion sukupuolijakauma on melko tasainen. Kyselyn vastaajien sukupuolijakauma voi kertoa esimerkiksi, että aihe on kiinnostavampi toiselle sukupuolelle.

TAULUKKO 1. Tutkimukseen osallistuneiden sukupuolijakauma

1. Sukupuoli

Vastaajien määrä: 100

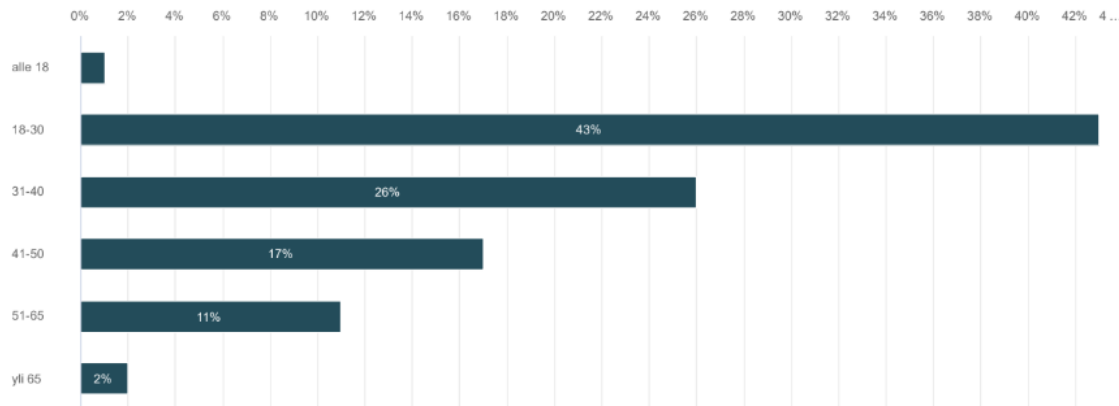
	n	Prosentti
nainen	91	91,0%
mies	9	9,0%
muu	0	0,0%
en halua kertoa	0	0,0%

Ikäjakauma taas oli tasaisempi. Taulukosta 2 voi huomata suurimman osan vastaajista olleen joko 18-30- tai 31-40-vuotiaita.

TAULUKKO 2. Tutkimukseen osallistuneiden ikäjakauma

2. Ikä

Vastaajien määrä: 100

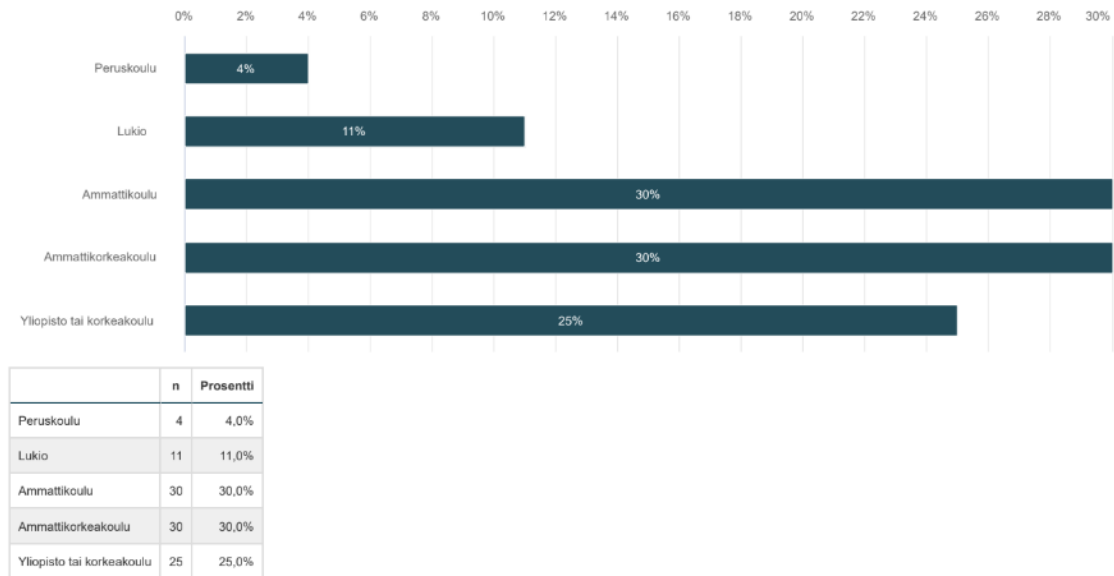
	n	Prosentti
alle 18	1	1,0%
18-30	43	43,0%
31-40	26	26,0%
41-50	17	17,0%
51-65	11	11,0%
yli 65	2	2,0%

Vastaajien koulutustasoa (Ks. Taulukko 3) tarkasteltaessa voi huomata, että 30 % koulutustaso oli ammattikoulu, 30 % vastaajista se oli ammattikorkeakoulu ja 29 % vastaajista koulutustaso oli yliopisto tai korkeakoulu. Loput prosentit jakautuivat peruskoulun ja lukion välille. Vastaajia oli siis melko tasaisesti eri koulutustasoilta.

TAULUKKO 3. Tutkimukseen osallistuneiden koulutustaso

3. Koulutustaso

Vastaajien määrä: 100

Kyselyssäni oli avoimia kysymyksiä yhteensä viisi kappaletta. Kaikki vastaajat olivat vastanneet kaikkiin kysymyksiin. Siinä oli eroja, kuinka kysymyksiin oli vastattu. Osa vastasi kysymyksiin kuvailevammin ja pidemmin, jotkut taas hyvinkin lyhyesti. Suurimman osan vastaukset olivat lyhyehköjä ja ytimekkäitä, mutta informatiivisia tutkimuksen kannalta. Muutamissa vastauksissa oli käytetty itselle vieraita lyhenteitä tai oli sellaisia kirjoitusvirheitä, ettei ollut varmuutta mitä niissä tarkoitettiin. Siksi jouduin jättämään 3 vastausta pois analyysivaiheessa. Siten aineisto koostuu lopulta 97 vastaajan vastauksista.

Analyysissä lähdin ensimmäisenä liikkeelle siitä, että tutustuin aineistoon. Luin vastaukset aluksi läpi pariin otteeseen tekemättä sen kummemmin muistiinpanoja. Seuraavaksi luin aineistoa tarkemmin läpi kirjoittaen ylös omia havaintoja ja mitä ajatuksia aineisto herätti. Huomasin jo tässä vaiheessa, että monissa vastauksissa nousi esiin samat asiat kuten huostaanotto, lastensuojelun huono julkisuuskuva sekä lastensuojelun epäonnistuminen ja toimimattomuus.

Pelkistäminen

Etenin analyysissä tavanomaisen aineistolähtöisen sisällönanalyysin vaiheiden mukaan aineiston pelkistämiseen. Pidin mielessäni sen, mistä tässä tutkimuksessa on kyse ja mistä asioista ollaan kiinnostuneita. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 101, 109.) Aineistosta hahmottui seuraavanlaisia analyysiyksiköitä: liian vähän resursseja, byrokraattinen, bisnes, tärkeä yhteiskunnassa, auttaa, uhka, kielteinen, huono asia, ei puututa, puututaan liian herkästi, lapset viedään, kodin ulkopuoliset sijoitukset, ääriesimerkit, kärjistävät kirjoitukset, yksipuolinen, onnistumisia ei kerrota ja pettyneet vanhemmat.

Käytin hyödyksi erivärisiä kyniä, joilla alleviivasin aineistosta kuvailevia ilmauksia, pitäen mielessäni tutkimuskysymykset ja kuinka aineisto niihin vastasi. Yhdistelin ilmauksia samanlaisuuksien ja eroavaisuuksien mukaan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 101, 109.) Kuten mainittua, jouduin jättämään muutamat vastaukset kokonaan pois tässä vaiheessa, koska vastaukset olivat epäselkeitä. Näitä vastauksia en pystynyt liittämään analyysiyksiköihin. Vastaukset, joissa oli kirjoitusvirheitä mutta joista kuitenkin selkeästi ymmärsi tarkoitetun sanan pidin mukana aineistossa. Seuraavassa luvussa esittelen sitaatteja aineistosta ja olen korjannut niissä olevat mahdolliset kirjoitusvirheet lukemisen selkeyttämiseksi.

Ryhmittely

Analyysiyksiköiden kautta ryhmittelin aineistosta samankaltaiset ja eroavaiset ilmaukset ja kuvailut, joista voisi muodostaa ryhmiä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 101, 110). Siten muodostui seuraavanlaiset ryhmät: kiireinen, byrokraattinen ja resurssipula & lastensuojelutyö on bisnestä & lastensuojelu on arvokas ja tärkeä asia yhteiskunnassa; lastensuojelu on uhka; negatiivinen ja huono; lastensuojelu epäonnistuu toimissaan & ei saa oikeanlaista apua; lööpit, kärjistävät kirjoitukset & ääriesimerkit; lastensuojelun näkökulma mediassa mustavalkoinen, ei juuri positiivisia uutisia, pettyneet vanhemmat mediassa & kodin ulkopuoliset sijoitukset.

Abstrahointi

Seuraavaksi lähdin muodostamaan pääkategorioita ja teemoja aiemmin hahmoteltujen ryhmien kautta (Tuomi & Sarajärvi 2009, 111). Siten pääkategorioiksi muodostuivat: lastensuojelu sosiaalipalveluna, lastensuojelun työntekijöiden ja asiakkaiden välinen suhde, ristiriitaiset ja negatiiviset asenteet lastensuojelua kohtaan, mediassa lastensuojelu näytetään epäonnistujana, lastensuojelu kärjistävässä kirjoituksissa ja yksipuolinen kuvaus lastensuojelusta käsitysten muodostajana. Pääkategorioita muodostaessa pidin mielessä tutkimuskysymykset ja että pääkategoriat ja sitä kautta teoreettiset käsitteet vastaisivat näihin kysymyksiin. Ensimmäiset kolme pääkategoriaa vastaavat ensimmäiseen tutkimuskysymykseen ja jälkimmäiset kolme pääkategoriaa toiseen tutkimuskysymykseen. Taulukoista 4 ja 5 voi nähdä aineiston analyysin vaiheet, lopulliset pääkategoriat ja mihin tutkimuskysymyksiin ne vastaavat:

TAULUKKO 4. Aineiston analyysin vaiheet. Tutkimuskysymys 1: Millaisia käsityksiä Jyväskylän Puskaradio -Facebook-ryhmän jäsenillä on lastensuojelusta ja sen julkisuuskuvasta?

Koodattu tekstipätkä	Analyysiyksiköt	Ryhmittely	Pääkategoriat
<p><i>“Resursseja ei ole tarpeeksi ja tämä näkyy asioiden hitaana ja heikkona hoitamisena.”</i></p> <p><i>“Lastensuojelu menee byrokratia edellä, lapsen ja vanhempien etu tulee jossain perässä.”</i></p> <p><i>“Käsitys, että lapsilla laitokset vaan rahastaa.”</i></p> <p><i>“Vaativa työ, jossa riittämättömät resurssit. Tärkeää työtä, jolla ehkäistään muita ongelmia.”</i></p> <p><i>“Haluan ajatella, että lastensuojelu pyrkii auttamaan kaikkia lapsiperheitä, jotka tarvitsevat apua.”</i></p>	<p>Liian vähän resursseja</p> <p>Byrokraattinen</p> <p>Bisnes</p> <p>Tärkeä yhteiskunnassa</p> <p>Auttaa</p>	<p>Kiireinen, byrokraattinen, resurssipula & lastensuojelutyö on bisnestä & lastensuojelu on arvokas ja tärkeä asia yhteiskunnassa</p>	<p>Lastensuojelu sosiaalipalveluna</p>
<p><i>“Ehkä lastensuojelua pelätään? Tai sitä pidetään pahana, joka haluaa vain viedä lapset julmasti pois, vaikkei asia näin oikeasti olisi.”</i></p> <p><i>“Lapset erotetaan vanhemmistaan ja viedään nuorisokotiin, jossa varmasti tutustuvat huumeisiin.”</i></p>	<p>Uhka</p> <p>Lapset viedään</p>	<p>Lastensuojelu on uhka</p>	<p>Lastensuojelun työntekijöiden ja asiakkaiden välinen suhde</p>
<p><i>“Kielteinen. Kaikki uutiset mitä olen nähnyt aiheesta, on kauhistellut lastensuojelun huonoa tilaa.”</i></p> <p><i>“Huono, johtuen siitä mitä mediassa näkyy ja yleensä se on aina negatiivista.”</i></p>	<p>Kielteinen</p> <p>Huono asia</p>	<p>Negatiivinen ja huono</p>	<p>Ristiriitaiset ja negatiiviset asenteet lastensuojelua kohtaan</p>

TAULUKKO 5. Aineiston analyysin vaiheet. Tutkimuskysymys 2: *Mitkä tekijät ovat vaikuttaneet Jyväskylä-Puskaradio -Facebook-ryhmän jäsenien käsityksiin lastensuojelusta ja sen julkisuuskuvasta?*

Koodattu tekstipätkä	Analyysiyksiköt	Ryhmittely	Pääkategoriat
<p>“Toimiin ryhtyminen kestää ja toisaalta kun toimiin ryhdytään, niin toiminta on liian raakaa.”</p> <p><i>“Joskus ollaan liian sinisilmäisen lepsuja, toisinaan tehdään karpäsestä härkänen. Virheitä sattuu ammattilaisille.”</i></p>	<p>Ei puututa</p> <p>Puututaan liian herkästi</p> <p>Epäonnistumiset mediassa</p>	<p>Lastensuojelu epäonnistuu toimissaan & ei saa oikeanlaista apua</p>	<p>Mediassa lastensuojelu näytetään epäonnistujana</p>
<p><i>“Uskon että julkisuudessa nousee esille kovaäänisimmin ääriesimerkit ja traagiset tilanteet.”</i></p> <p><i>“Mediassa usein herkutellaan mehukkailla ja dramaattisilla/karuilla lastensuojelujutuilla.”</i></p>	<p>Ääriesimerkit</p> <p>Kärjistävät kirjoitukset</p>	<p>Lööpit, kärjistävät kirjoitukset & ääriesimerkit</p>	<p>Lastensuojelu kärjistävässä kirjoituksissa</p>
<p><i>“Julkisuuskuvaa on kielteinen ja aiheesta uutisoidaan aina vain korjaavien toimenpiteiden näkökulmasta. Lastensuojelun ennalta ehkäisevä työ ei tule näkyväksi.”</i></p> <p><i>“Aihe on niin sensitiivinen ja huono julkisuus leviää aina hyvää paremmin. Lisäksi onnistuneet toimet harvemmin saavat samanlaista julkisuutta kuin epäonnistumiset.”</i></p> <p><i>“Ne perheet, joista lapset on otettu huostaan, huutelevat keskustelupalstoilla että "sossu vei lapset", vaikka syytä huostaanotolle on ollutkin.”</i></p>	<p>Yksipuolinen</p> <p>Onnistumisia ei kerrota</p> <p>Pettyneet vanhemmat</p>	<p>Lastensuojelun näkökulma mediassa mustavalkoinen, ei juuri positiivisia uutisia, pettyneet vanhemmat mediassa & kodin ulkopuoliset sijoitukset</p>	<p>Yksipuolinen kuvaus lastensuojelusta käsitysten muodostajana</p>

4.5 Tutkimusetiikka

Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys ovat tärkeä osa tutkimusprosessia ja sen laadukkuutta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 126–127). Ne on tämän tutkielman kohdalla otettava erityisesti huomioon, kun tarkastellaan aineiston keruuta sekä sensitiivistä aihetta. Tutkimukseni tekoa ohjaavat yleiset eettiset periaatteet. Lisäksi tutkimuksen tekoa ohjaa laki. Loppujen lopuksi eettisten käytäntöjen noudattamisesta on vastuussa tutkija itse. (Kuula 2015.)

Keräsin aineistoni avoimella kyselylomakkeella, joten minun tuli varmistaa se, että vastaajien henkilötiedot ovat turvassa. Tutkimukseni aihe on arkaluontoinen ja vastaajat saattavat kertoa omia kokemuksiaan ja muita henkilökohtaisempia asioita vastauksissaan. Toteutin kyselyni täysin anonymisti niin, ettei taustatietovastauksista tai varsinaisten kysymysten vastauksista voi tunnistaa yksittäisiä henkilöitä. Tämä on tärkeää, koska ihmistieteitä ohjaaviin eettisiin periaatteisiin kuuluu muun muassa ihmisten itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen ja yksityisyyden kunnioittaminen ja suojaaminen. Itsemääräämisoikeuden toteutumisen kannalta on huomioitava, että tutkittaville on kerrottu perustiedot tutkimuksesta, sen toteuttajista, kerättävien tietojen käyttötarkoitus ja mitä tutkimukseen osallistuminen konkreettisesti tarkoittaa. Ihmisten yksityisyys on huomioitu niin, että tutkittaville on kerrottu, kuinka aineistoa käytetään ja säilytetään ja tästä lupauksesta on pidetty kiinni. (Kuula 2015.) Kyselylomakkeeni ja saamani vastaukset ovat tallessa Webropol-sivustolla salasanan takana, joten niitä ei pääse kukaan muun lukemaan. Tutkielman valmistuttua aineisto poistetaan ja tämä on ilmaistu myös saatetekstissä, jonka jaoin kyselyn linkin yhteydessä Facebook -ryhmässä.

Tässä tutkielmassa olen kuvannut analyysin etenemisen huolellisesti ja esimerkiksi hyödyntänyt taulukkoja havainnoimaan analyysia lukijalle. Näin olen pyrkinyt vahvistamaan teettämäni kyselyn luotettavuutta. Lukijan on tärkeä pystyä hahmottamaan tutkimusprosessia. Lisäksi olen pyrkinyt tuomaan esille tutkimuksen avoimuutta lukijoille sekä kyselyyn vastanneille. Kyselyn saatetekstissä oli mukana sähköpostini, jonka kautta sai olla yhteydessä tutkimukseen liittyen. Lisäksi

tarkoitukseni on jakaa tutkielmani Jyväskylä-Puskaradio -Facebook-ryhmässä, josta kyselyyn vastaajat sen mahdollisesti löytävät ja voivat tutustua tutkimuksen tuloksiin. Lopuksi tärkeä osa tutkielmani eettisyyttä on se, että se on käynyt Turnitin -plagiointitunnistusjärjestelmän läpi.

5 KYSELYYN VASTANNEIDEN KÄSITYKSET LASTENSUOJELUSTA JA SEN JULKISUUSKUVASTA

Tässä luvussa vastaan tutkimuskysymyksiin. Alaluvuissa 5.1, 5.2 ja 5.3 käsitellään ensimmäistä tutkimuskysymystä eli sitä, millaisia käsityksiä Jyväskylä-Puskaradio - Facebook-ryhmän jäsenillä on lastensuojelusta ja sen julkisuuskuvasta. Alaluvuissa 5.4, 5.5 ja 5.6 pyritään taas vastaamaan toiseen kysymykseen koskien sitä, mitkä tekijät ovat vaikuttaneet Jyväskylä-Puskaradio -Facebook-ryhmän jäsenien käsityksiin lastensuojelusta ja sen julkisuuskuvasta? Kukin alaluku käsittelee yhtä analyysin kautta muodostunutta kategoriaa. Se on kuitenkin todettava, että kategoriat ovat osittain päällekkäisiä, jonka takia niitä ei voi pitää täysin erillisinä.

5.1 Lastensuojelu sosiaalipalveluna

Kyselyyn vastanneet kuvailivat lastensuojelua monin tavoin. Vastaajilla oli käsityksiä siitä, millaista lastensuojelu on ja he kertoivat mistä olivat tietoa saaneet. Esiin nousi muun muassa media, oma tai läheisen kokemus lastensuojelun asiakkuudesta, oma koulutus ja työ. Tiedonlähteet olivat erilaisia ja se vaikutti siihen, miten lastensuojelua ja sen julkisuuskuvaa kuvailtiin. Tiedonlähteestä riippumatta monet vastaajat aloittivat kertomalla lastensuojelun roolista yhteiskunnassa, sen tämänhetkisestä tilasta kuten kiireestä, työntekijäpulasta ja byrokraattisuudesta. Vastaajilla oli käsityksiä liittyen siihen, että lastensuojelutyö olisi bisnestä. Toisaalta lastensuojelun

tärkeyttä kuvailtiin ja miksi sitä tarvitaan. Tässä luvussa kerron vastaajien käsityksiä liittyen lastensuojeluun sosiaalipalveluna. Aluksi käsittelen lastensuojelun tämänhetkistä tilaa resurssipulan, kiireen ja byrokraattisuuden näkökulmasta, sitten bisnesnäkökulmasta ja sen jälkeen tarkemmin vielä vastaajien käsityksiä lastensuojelun paikasta yhteiskunnassa.

Resurssipula, kiire ja byrokraattisuus

Aineistoni vastauksissa ilmeni vastaajien huoli lastensuojelun liian pienistä resursseista. Lastensuojelussa tehdään kovasti töitä ja työ on vaativaa, mutta arvostusta työntekijät eivät juuri saa. Kansalaisilla on huolta, koska työntekijät joutuvat työskentelemään kovassa paineessa:

“Näen sen väsyneinä virkailijoina. Mutta silti luotan, että sieltä saa tukea ja apua.” -
nainen, 41-50, lukio

Huoli työntekijöiden jaksamisesta lastensuojelussa on puhuttanut jo pidemmän aikaa. Tähän liittyy myös suuri työntekijöiden vaihtuvuus lastensuojelussa. Kuten myös edellä oleva vastaaja kertoi, monet muutkin vastaajat ilmaisivat huolensa lastensuojelun tämänhetkisestä tilasta mutta kertoivat, että luottavat saavansa lastensuojelusta apua silloin kun sitä tarvitsevat. Huolimatta lastensuojelun työntekijöitä kohtaan olevasta luottamuksesta, vastaajat toivovat lastensuojeluun lisättävän resursseja.

Vastauksissa pohdittiin myös lastensuojelun byrokraattisuutta ja sen menemistä asiakkaan edun edelle. Lastensuojelun kuvailtiin olevan enemmän byrokraattista kuin perhe- ja lapsilähtöistä. Vastaajista lastensuojelun toiminta saattoi tuntua siltä, että sosiaalityöntekijät toimivat mielivaltaisesti ottamatta huomioon perheiden yksilöllisiä tilanteita. Lastensuojelun toimintaa kuvailtiin myös “robottimaiseksi”.

Vastauksissa pohditaan myös sitä, että koska työntekijävaihtuvuus on suurta, asiakaslapsi ei välttämättä ehdi rakentamaan luottamussuhdetta työntekijän kanssa.

Vastaajia huolettaa myös se, että koska lastensuojelussa on kiire, ei lasten asioihin ehditä puuttua tarpeeksi ajoissa vaan vasta sitten kun asiat ovat menneet liian pitkälle. Vastaajilla oli omakohtaista kokemusta siitä, että he eivät ole saaneet lastensuojelusta oikea-aikaista apua ja apu ei myöskään ollut kohdannut asiakkaiden tarpeiden kanssa. Vastaajat kuvailivat lastensuojelun byrokraattisuutta ja kiirettä esimerkiksi seuraavin tavoin:

“Ylityöllistetty palvelu. Asiakkaat ovat vain paperipinoja. Yksilöllinen kohtaaminen ja valvonta näyttävät jääneen historiaan.” - nainen, 41-50, lukio

“Erittäin huono, muun muassa juuri sen takia, että lapsille ei ole aikaa, sosiaalityöntekijät vaihtuvat nopeaan tahtiin eikä luottamusta lapsen kanssa keretä rakentamaan. Mm. sijaisperheiden valvonta olematonta.” - nainen, 18-30, yliopisto tai korkeakoulu

Kyselyyn vastaajat toivat esiin huolensa siitä, että koska lasten tuen tarve sekä asiakkaiden määrä lastensuojelussa ovat lisääntyneet, ei se ole hyvä yhdistelmä vaihtuvien ja liian vähäisten työntekijöiden kanssa. Lasten ongelmat usein kietoutuvat yhteen tehden tilanteista haastavampia. Yksinkertaisuudessaan lastensuojelussa kuvaillaan olevan tällä hetkellä kriisi:

“Aliresursoitu, aina kiire, ihmiset haluaisivat tehdä työnsä hyvin mutta eivät tee/eivät pysty tekemään, ongelmat ovat muuttuneet isommiksi, asiakkaita on aikaisempaa enemmän. Kriisi.” - nainen, 18-30, ammattikorkeakoulu

Edellä vastaaja kuvailee lastensuojelussa olevan huonot työolot, koska asiakkaita on liikaa. Se yhdistettynä siihen, että lasten ja perheiden tilanteet ehtivät kriisiytyä ja ennaltaehkäisevää tukea ei ehditä tarjoamaan ennen kuin asiat ovat kärjistyneet, ei ole hyvä asia. Tilanne on haastava niin lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden kuin sen asiakasperheidenkin näkökulmasta. Ennaltaehkäisevään työhön kaivataan parannusta. Varhainen puuttuminen on tärkeää, jotta lapsen ja perheiden tilanne ei

ehdi pahentua entisestään ja tai ongelma saataisiin ratkaistua ennen kuin se on edes tullut ongelmaksi. Tarpeeksi varhainen puuttuminen on kuitenkin ympäri Suomen haasteellista resurssipulan vuoksi. Tästä tulisi pyrkiä pois, koska lastensuojelu ei saisi olla vain tulipalojen sammuttelua.

Lastensuojelua pidetään bisneksenä

Vastauksissa tuli ilmi myös epäluottamusta lastensuojelua kohtaan, ja puhuttiin esimerkiksi "lapsilla rahastamisesta" ja että sijoituspaikat ovat bisnestoimintaa. Koska useampi vastaaja kuvaili tällaisia käsityksiään, pitää sitä mielestäni käsitellä vielä erikseen. Vastaajilla on huolta siitä, että lapsia sijoitetaan yksityisiin lastensuojeluyksiköihin:

"Lapsia sijoitetaan yksityisten toimijoiden laitospäisiin yksiköihin, ei perheisiin. Toiminta on bisnestä." - nainen, 31-40, yliopisto tai korkeakoulu

Vastauksista ei käynyt kovin tarkasti ilmi, mistä tämänkaltaiset käsitykset ovat syntyneet. Jotkut kertoivat, että olivat kuulleet lastensuojelun "rahastavan" lapsilla. Huolestuttavaa on, jos ihmisillä on lastensuojelusta tällaisia käsityksiä. Mainintaa oli esimerkiksi siitä, että lastensuojelu tienaa sillä, kun lapsi huostaanotetaan:

"Kartettava kun ruttoa niin kauan, kun lapsia ja perheitä ei auteta ja vaan huostaanotot lisääntyvät, koska huostaanotetut lapset kerryttävät voittoja." - nainen, 31-40, ammattikoulu

Vastausten perusteella myös he, jotka eivät olleet olleet lastensuojelun asiakkaana saattoivat omata käsityksiä lastensuojelusta lapsilla rahastamisesta. Osa vastaajista kuitenkin kuvaili, että mediassa monet puhuvat lastensuojelusta bisneksenä mutta he eivät välttämättä itse näin ajattele:

"Että lapset muka vietäisi väkiväkolla pois ilman syytä. Ja että vain rahan takia niin tehtäisi." - nainen, 31-40, peruskoulu

Lastensuojelun merkitys yhteiskunnassa

Vaikka vastauksissa lastensuojelu nykytilanteeseen ja sen paikkaan sosiaalipalveluissa suhtauduttiin haasteiden kautta, kuvailtiin lastensuojelua myös positiivisesti. Kyselyyn vastaajista noin kolmasosa toi esiin jollain tavalla lastensuojelun tärkeyden yhteiskunnassa ja että siellä työskentelevät sosiaalityöntekijät tekevät arvokasta työtä. Arvostusta ja luottoa lastensuojelun sosiaalityöntekijöitä kohtaan löytyy:

“Työ on elintärkeää ja tekee paljon hyvää. Se ei ole mitenkään työntekijöiden syy, kun kuorma per työntekijä on aivan kolossaalinen. Luotto on kova.” - mies, 18–30, yliopisto tai korkeakoulu

Vastaaja nostaa, esiin kuinka lastensuojelun kriittinen tilanne ei ole työntekijöistä johtuvaa vaan syyttävä sormi tulisi osoittaa muualle. Lastensuojelun kehittäminen on vaativaa rakenteellista työtä. Vaikka lastensuojelun tilanne ja julkisuuskuva näyttäytyy monille negatiivisena, he kertoivat luottavansa lastensuojeluun. Vastaajat kertoivat tietävänsä, että lastensuojelusta on tietyissä tilanteissa haettava apua. Kun lapsen kasvu ja kehitys sekä turvallinen lapsuus ovat vaarassa, useimmat vastaajista ovat valmiita hakemaan apua lastensuojelusta.

Kansalaiset pitävät lastensuojelua tärkeänä, mutta epävarmuutta aiheuttaa jo aiemmin esiin nousseet kiire ja resurssipula, jotka eivät ole pelkästään työntekijöistä riippuvaisia. Seuraava vastaaja tietää lastensuojelun tärkeyden, mutta on epäileväinen lastensuojeluun kohdistuvaa liiallista työmäärää kohtaan:

“Nykyisin minusta lastensuojelu on tärkeä osa yhteiskuntaa, mutta joskus mietin, että lastensuojelussa ei pysty tai kerkeä auttamaan kaikkia.” - nainen, 18–30, lukio

Monille vastaajista lastensuojelun perimmäinen tarkoitus oli tuttu asia. Lastensuojeluun liittyvistä käsityksistä kysyttäessä esiin nousikin esimerkiksi lapsen

kasvun ja kehityksen turvaaminen. Lisäksi esiin nostettiin perheen merkitys lapselle ja kuinka se tulisi myös ottaa huomioon lastensuojelun tukitoimissa. Jotta lapsi voi hyvin on myös perheen voitava hyvin. Lastensuojelun tulee tukea perhettä, jotta he voivat turvata lapsen kasvua parhaalla mahdollisessa tavalla. Eräs vastaaja kuvaili lastensuojelun merkitystä lapsille ja perheille näin:

“Lastensuojelun tekemä työ on todella arvokasta ja merkityksellistä monien perheiden elämässä. Lastensuojelussa pyritään koko perheen hyvinvointiin ja mahdollistetaan lapselle edellytyksiä turvalliseen kasvuun ja kehitykseen.” nainen, 18–30, ammattikorkeakoulu

5.2 Lastensuojelun työntekijöiden ja asiakkaiden välinen suhde

Kuten aiemmin todettua, kyselyyn vastaajilla oli positiivisia ajatuksia lastensuojelusta ja sen työntekijöistä sekä näiden merkityksestä yhteiskunnassa. Silti aineiston perusteella asiakkuus lastensuojelussa koetaan monesti vastakkainasetteluna niin sanotusti työntekijät vs. asiakkaat. Lastensuojelun sosiaalityöntekijöitä pidetään uhkana ja heitä jopa pelätään. Tämä korostui vastauksissa enemmän kuin esimerkiksi yhteistyö sosiaalityöntekijöiden kanssa.

Ihmisten käsityksiin lastensuojelusta uhkana perustui sekä vastaajien omiin kokemuksiin, että mediasta ja julkisuudesta saatuun kuvaan. Vastaajien mukaan esimerkiksi lastensuojelua koskevat uutiset ja keskustelu sosiaalisessa mediassa saa heidät välttämään lastensuojelun palveluiden piiriin päätymistä viimeiseen asti:

“Lastensuojelu koetaan somessa pelottavana asiana, josta kannattaa pysytellä mahdollisimman kaukana.” - nainen, 31–40, ammattikoulu

Lastensuojelu koetaan pelottavana ja monilla ensimmäisenä ajatuksena voi tulla kaikista pahin vaihtoehto, jona käsitetään lapsen huostaanotto. Sitä pidetään hyvin lopullisena ratkaisuna, jolloin elämä muuttuu. Vastauksissa korostui paljon se käsitys, että lastensuojelussa ei edes harkittaisi muita tukitoimia ensin vaan lapsi sijoitettaisiin heti. Vastaajat kertoivat, että lastensuojelusta saamansa julkisuuskuvan mukaan

sosiaalityöntekijät huostaanottavat lapsia niin sanotusti rangaistuksena vanhempia kohtaan ja että toiminta olisi hyökkäävää. Vanhempia pelottaa, että heidän toimintansa tuomitaan. Pelkona on se, että joutuu leimatuksi, koska on lastensuojelun asiakas ja näyttäytyisi epäonnistuneena vanhempana muiden silmissä. Eräs vastaaja kuvailee lastensuojelun julkisuuskuvaa näin:

“Ehkä lastensuojelua pelätään? Tai sitä pidetään pahana, joka haluaisi vain viedä lapset julmasti pois, vaikkei asia näin oikeasti olisi.” - nainen, 18-30, lukio

Vastaajista moni tietää, ettei lastensuojelu vain suoraan huostaanota lapsia. Silti ihmiset pelkäävät tätä, eivätkä tahdo “ottaa riskiä” ja siksi eivät tukeutuisi lastensuojelun palveluihin. Seuraava vastaaja kertoo julkisuuskuvan luovan lastensuojelun ja vanhempien välille vastakkainasettelua, josta monien kansalaisten ennakkoluulot johtuvat. Sosiaalityöntekijöiden ja vanhempien suhde vastakkainasetteluna on esillä muun muassa tv-ohjelmissa:

“Lastensuojelun ajatellaan vievän lapsia pois vanhemmilta, sillä tv-ohjelmissa ja sosiaalisessa mediassa keskitytään vain niihin tapauksiin. Julkisuuskuvan mukaan on olemassa vastakkainasettelu vanhempien ja lastensuojelun välillä.” - nainen, 18-30, yliopisto tai korkeakoulu

Useat vastaajat tiedostavat, ettei lastensuojelun tarkoituksena ole asettua vastakkain vanhempien kanssa vaan pyrkiä yhteistyöhön ja -ymmärrykseen. Varsinkin jos huoli lapsesta on yhteinen vanhemmilla ja sosiaalityöntekijöillä, yhteistyössä toimiminen on lapsen edun mukaista. Perheen tilannetta saataisiin parannettua tehokkaasti, kun toimittaisiin yhteistyössä. Lapsen kannalta ei ole hyvä, jos vastakkainasettelua syntyisi. Koska monilla vanhemmilla on ennakoasenteita lastensuojelua kohtaan ja tunne siitä, että on epäonnistunut jos “joutuu” asiakkuuteen, tilannetta ei välttämättä muisteta ajatella lapsen kannalta. Lapsen turvallinen kasvu ja kehitys ei saa vaarantua sillä, jos vanhemmat ovat vastahakoisia ottamaan apua vastaan, vaikka se olisi tarpeellista. Vanhempien tulisi muistaa ajatella tilannetta lapsen näkökulmasta.

Vaikka monet vastaajat kertoivat välttävänsä lastensuojelua viimeiseen asti, muutamat kokivat sosiaalityöntekijöiden tuen helpottavana ja tärkeänä yhteistyökumppanina:

“Koen että uskaltaisin oman lapseni uskoa lastensuojelun huomaan tulevaisuudessa, mikäli tilanne vaatii. Koen lastensuojelun yhteistyökumppanina, en uhkana.” - nainen, 18-30, yliopisto tai korkeakoulu

Vastauksissa oli myös esillä huolta siitä, että mitä ulkopuoliset ajattelisivat perheestä, joka hakenut apua lastensuojelusta. Pelko ei liittynyt varsinaisesti lastensuojelun palveluja kohtaan vaan siihen, millaisen maineen asiakkuus tuo:

“Tekisinkö lasun – ehdottomasti, mikäli perheen tilanne sellaista vaatisi. Hakisinko apua - kyllä. Tiedostaen, että asiat eivät välttämättä etene haluamallani tai odottamallani tavalla. Olisin kuitenkin hiljaa siinä pelossa, että toiset kertoisivat omia kokemuksiaan ja varoittelisivat millaiseksi tilanne voi pahimmillaan edetä. En siis pelkää hakea apua, pelkäisin leimautuvani asian takia, mikäli se tulisi esille - juurikin julkisuuskuvan takia.” - nainen, 18-30, ammattikoulu

Vastaajien mukaan lastensuojelun asiakkuus saa ihmiset tuntemaan olonsa huonommiksi kansalaisiksi, epäonnistuneiksi ja että lastensuojelu lopullisesti muuttaa perhettä jotenkin negatiivisella tavalla. Vahvat ennakoasenteet aiheuttavat sen, että lastensuojelun apuun ei uskalleta turvautua, vaikka se on sosiaalipalvelu muiden joukossa:

“Tiedän, että todellisuus ei ole noin mustavalkoinen, mutta suhtautuminen kaikkiin lastensuojelun toimiin on kuitenkin tämän vuoksi negatiivinen. Karvat nousevat pystyyn jo siitäkin, jos vaikka päiväkodin vanhempainillassa esitellään jotain kunnan tukipalveluita lapsiperheille.” - nainen, 31-40, yliopisto tai korkeakoulu

Edellä oleva vastaaja kertoo, ettei uskaltaisi hakea apua lastensuojelusta omille lapsilleen tai tehdä toista lasta koskevaa lastensuojeluilmoitusta, koska hän on myös

saanut julkisuudesta sellaisen kuvan, että lapset huostaanotetaan pieninkin perustein. Vastaaja kertoo tietävänsä tämän olevan liioittelua, muttei siltikään uskaltaisi ottaa yhteyttä lastensuojeluun, jos edellä mainitut asiat olisivatkin totta.

5.3 Ristiriitaiset ja negatiiviset asenteet lastensuojelua kohtaan

Kyselyn vastauksista löytyi lukuisia kertoja sanat "huono", "negatiivinen" ja "kielteinen", joilla kuvailtiin omia käsityksiä lastensuojelusta sekä sen julkisuuskuvasta. Kuten jo aiemmista luvuista voinee päätellä, aineiston perusteella monen vastaajan käsitykset lastensuojelusta ovat kielteisiä. Varsinkin tämä pääkategoria menee muiden kategorioiden kanssa päällekkäin, koska negatiivisuus heijastuu muihin teemoihin kuten resurssipulaan ja lastensuojelun kokemiseen uhkana. Vastauksissa muutenkin lastensuojelua kuvailtiin enemmän negatiivissävytteisin termein kuten "ei kovin hyvä". Myös neutraalia suhtautumista sekä ristiriitaista suhtautumista oli havaittavissa. Vastaajilla oli kuitenkin myös positiivista suhtautumista lastensuojeluun:

"Mielestäni julkisuudessa kerrotaan hyvin paljon negatiivisia kokemuksia, vaikka on myös niitä muitakin, niin kun meidän perheen kohdalla." - nainen, 31-40, peruskoulu

Kuten edellä olevalla vastaajalla, monilla muillakin omiin käsityksiin vaikutti oma tai lähipiirin kokemus lastensuojelusta. Toisaalta monilla vastaajilla oma kokemus vaikutti negatiivisesti. Edellä mainittu vastaaja kertoo käsityksensä lastensuojelusta muuttuneen oman kokemuksen myötä. Aiemmin hän on nähnyt lastensuojelun negatiivisena asiana, mutta nykyään näkee sen toisin. Positiivisesti käsityksiin vastaajilla vaikutti myös koulutus sekä työkokemukset lastensuojelussa tai muualla sosiaalialalla.

Kyselyn yksi kysymyksistä koskee sitä, vaikuttavatko vastaajan käsitykset lastensuojelusta siihen, hakisiko hän apua lastensuojelusta tai tekisikö hän lastensuojeluilmoituksen. Osalla vastaajista, jotka pitävät lastensuojelua negatiivisena

tai huonona asiana, vaikutti se siten, että he eivät tahtoisi olla lastensuojelun kanssa tekemisissä perustellen sitä esimerkiksi lastensuojelun huonolla maineella julkisuudessa sekä omien tai tuttavien huonoilla kokemuksilla. Näin eräs vastaaja kuvailee, sitä miten negatiiviset käsitykset vaikuttavat avun hakemiseen lastensuojelusta:

“Kieltämättä asiassa on kohtuullisen negatiivinen kaiku itselle, joten pitäisin tätä viimeisenä mahdollisena keinona.” - mies, 41-50, yliopisto tai korkeakoulu

Vastaajilla oli myös neutraalimpia käsityksiä lastensuojelusta. Vastaajat totesivat lastensuojelun olevan kokonaisuudessaan melko vähän esillä julkisuudessa ja tällöinkin uutiset olivat lähinnä negatiivisia tai koskivat esimerkiksi lastensuojelun epäonnistumisia tai perheiden huonoja kokemuksia. Vastaajat perustelivat negatiivista julkisuutta esimerkiksi sillä, että uutisiin pääsevät helpommin epäonnistumiset kuin onnistumiset. Seuraava vastaaja pohti sitä, että lastensuojeluasiakkaiden vanhemmat saattavat tuoda ääntään enemmän esiin julkisuudessa, kun he eivät ole olleet tyytyväisiä lastensuojeluun:

“Valitettavan negatiivinen. Eniten pidetään melua virheellisistä toimista. Tietenkin myös vanhemmat voivat olla pettyneitä ja surullisia ja siksi tuoda julkisuuteen väärän kuvan.” - nainen, 18-30, ammattikorkeakoulu

“Joillakin ihmisillä on jonkin verran hyviä kokemuksia, mutta pääosin minulla tulee mieleen lastensuojelu negatiivisena. Negatiivisuus perustuu siis siihen mitä olen lukenut internetistä.” - nainen, 18-30, ammattikorkeakoulu

Vastauksissa oli myös ristiriitaista suhtautumista lastensuojeluun. Vastaajilla oli tiedossaan lähipiirissä positiivisia kokemuksia lastensuojelusta tai he olivat saaneet faktuaalista tietoa opiskelupaikassa tai töissä. Lastensuojelun kielteinen julkisuuskuva sekä yhteiskunnassa vallitsevat ennakoasenteet saivat kuitenkin

vastaajia pohtimaan esimerkiksi sitä, hakisivatko he lastensuojelusta apua tulevaisuudessa:

“Omat käsitykset ovat ristiriitaiset. Haluaisin luottaa täysin lastensuojelun riittävyteen, mutta julkisuuskuva murentaa sitä luottamusta.” - nainen, 51-65, ammattikoulu

“Oma käsitys tällä hetkellä vaikuttaa siten, että hakisin apua ja tekisin lastensuojeluilmoituksen uskoakseni melko matalallakin kynnyksellä. Törmään kuitenkin jatkuvasti ei alalla työskentelevien ajatuksiin ja ennakoasenteisiin siitä, kuinka lastensuojeluilmoitus ja lastensuojelu on todella paha asia ja kodeista viedään vähintään lapset saman tien pois ja ongelmien tarvitsee olla todella suuria perheissä ennen kuin ilmoitus tehdään. Ihmetyttää myös toisinaan ihan alalla työskentelevienkin asenteet ja oletuksen lastensuojelun “pahuudesta”, eikä ilmoituksia välttämättä tehdä, kun pelätään seurauksia, vaikka velvollisuus ilmoitusten tekoon olisikin.” - nainen, 18-30, ammattikorkeakoulu

Edellä olevat vastaajat kertoivat ristiriitaisesta suhtautumisestaan lastensuojeluun. Jälkimmäistä vastaajaa pohdituttaa paljon, se kuinka paljon ihmisillä on ennakoasenteita lastensuojelua kohtaan. Hän kertoo, että jopa itse alalla työskentelevät epäröivät lastensuojeluilmoituksen tekemistä, vaikka se olisikin tarpeellista.

5.4 Mediassa lastensuojelu näytetään epäonnistujana

Aineiston mukaan media luo kielteistä kuvaa lastensuojelusta ja se on tärkeä tekijä vastaajien lastensuojelua koskevien käsitysten synnyssä. Monet vastaajat kertoivat heillä olevan positiivisia käsityksiä lastensuojelusta esimerkiksi omien kokemusten kautta, mutta he eivät voineet sille mitään, että median luoma kuva latistaa heidän käsityksiään. Vastauksissa todettiin lastensuojelussa työskentelevän osaavia ammattilaisia. Joskus heille sattuu virheitä työssään ja varsinkin vakavimmat virheet päätyvät uutisotsikoihin. Se luo negatiivista ilmapiiriä lastensuojelun ympärille,

koska jos lastensuojelun toimissa tapahtuu vakava virhe, voi silloin jopa lapsen henki olla vaarassa. Monilla vastaajilla olikin mielessä Vilja Eerikan tapaus:

“Huono, kuvitellaan että lapset viedään heti pois, jos tehdään lasu tai sitten ei tehdä mitään, vaikka tilanne olisi huono (Eerikan tapaus).” - nainen, 31-40, ammattikorkeakoulu

Vastaajien mukaan mediassa onkin esillä tapaukset, jossa lastensuojelu on toiminut liian myöhään mutta myös tapaukset, jossa lastensuojelu on puuttunut liiankin herkästi perheiden tilanteisiin. Epäoikeudenmukaisuutta kokeneet vanhemmat ovat mediassa esillä ja kertovat kuinka lastensuojelu on vaikuttanut heihin negatiivisesti. Vastauksissa todettiin kuitenkin, että tällaisiin esiintuloihin tulisi välillä suhtautua kriittisesti, koska se on vain yksi näkökulma asiaan.

Vastaajissa oli vanhempia, joiden perhe on ollut lastensuojelun asiakkuudessa. Monista heistä tuntui, etteivät he saaneet apua tai heitä ei kuunneltu. Oikeanlaista apua on ollut vaikea saada, jos perheessä on ollut erityislapsi. Vastaajissa oli myös heitä, joiden lapsi oli sijoitettu. Osa kertoi kokevansa vääryyttä siitä, että lapsi oli huostaanotettu ja pohtivat, ettei se edesauttaisi perheen tilannetta. Vastauksista käy ilmi se, että lastensuojelun asiakkailla ja työntekijöillä on usein erimielisyyksiä perheen tilanteesta ja yhteisymmärrykseen ja kaikkia miellyttävään lopputulokseen on vaikea päästä.

Läpi vastausten tulee esiin vastaajien käsitykset siitä, että lastensuojelu ei ole onnistunut toimissaan kovin hyvin. Mediassa kerrotaan epäonnistumisista, jotka ovat joko niitä tapauksia, jossa on toimittu liian myöhään tai sitten on puututtu liian herkästi:

“Median kautta oikeastaan pelkästään huonoja ja negatiivisia asioita kuten väärin tehtyjä päätöksiä, liian myöhäistä apua yms.” - nainen, 18-30, ammattikorkeakoulu

“Virheet Vilja-Eerikan tapauksessa mutta myös kohut, joissa lastensuojelua on syytetty ”turhasta” huostaanotosta tms. vaikka perheiden käytöksestä on kyllä huomannut, ettei kaikki ole kunnossa.” - nainen, 18-30, yliopisto tai korkeakoulu

5.5 Lastensuojelu kärjistävissä kirjoituksissa

Vastaajat tiedostavat, että lastensuojelu on julkisuudessa usein lööpeissä ja kärjistävissä kirjoituksissa. Uutisilla on suuri vaikutus käsitysten syntyyn, koska niiden kautta saadaan paljon tietoa. Esille tulee kuitenkin yleensä vain jäävuoren huiput eikä koko kuva tule selville. Jos ei itse ole ollut lastensuojelun palvelujen piirissä ja ainoa tieto, jota siitä saa on uutisista, tulee lastensuojelusta helposti virheellisiä käsityksiä. Median luoma kuva lastensuojelusta aiheuttaa epäluottamusta:

“Harmillista mutta totta nämä ääritapaukset Eerika ja Koskela saa miettimään mitä kaikkea muuta tapahtuu mitä ei tiedetä eikä tule ilmi.” - nainen, 51–65, ammattikorkeakoulu

Aineiston perusteella suuri syy lastensuojelua koskeviin negatiivisiin käsityksiin ja julkisuuskuvaan on median esiin tuomat vakavat tapahtumat. Vilja Eerikan ja Koskelan tapaukset mainittiin useissa vastauksissa, mikä on ymmärrettävää, koska niistä uutisoitiin aikanaan paljon. Siksi ne ovat voineet jäädä mieleen ja voivat vaikuttaa paljonkin käsityksiin lastensuojelusta. Vastaajien mukaan he ovat nähneet lastensuojelun lähinnä työntekijöiden epäonnistumisia koskevissa uutisissa ja nimenomaan ne tapaukset, joissa on käynyt todella huonosti. Mielessä ovat paljon ne tilanteet, joissa lapsi on kuollut ja hänen elämässään on mukana ollut lastensuojelu:

“Lastensuojelun julkisuuskuva on mielestäni täysin median luoma. Positiivisia asioita tuodaan harvoin esille mutta kamalat tapahtumat ja puutteet (esim. lapsien kuolemaan johtaneet tapahtumat) saavat paljon tilaa esim. uutisoinnissa.” - nainen, 18–30, yliopisto tai korkeakoulu

Ymmärrettävää on se, kuinka paljon vakavat epäonnistumiset lastensuojelussa ovat jääneet vastaajien mieleen. Kyseiset tapaukset ovat tuoneet esille lastensuojelun heikkoa tilaa Suomessa ja näin vaikuttavat monen vastaajan käsityksiin. Vastaajien mukaan lastensuojelun julkisuuskuva on huono, mutta he yrittävät parhaansa

mukaan, ettei se vaikuttaisi liikaa heidän omiin käsityksiinsä lastensuojelusta. Monilla on tietoa muista lähteistä kuin mediasta, esimerkiksi opiskelujen ja työn kautta sekä omakohtaisten kokemusten kautta, vaikka median lööpit tulevatkin ensimmäisenä mieleen:

“Uskon että julkisuudessa nousee esille kovaäänisimmin ääriesimerkit ja traagiset tilanteet. Näitä toki on ja myös epäkohdista on tärkeää puhua ääneen. Kuitenkin lastensuojelussa tehdään paljon näkymätöntäkin työtä mistä moni ei varmasti tiedäkään.” - nainen, 18–30, ammattikorkeakoulu

“Julkisuuskuva koostuu isosti yksittäisistä traagisista tapauksista, joita mehustellaan mediassa. Syntipukkia etsitään yhteiskunnasta ja työntekijöistä.” - nainen, 18–30, yliopisto tai korkeakoulu

5.6 Yksipuolinen kuvaus lastensuojelusta käsitysten muodostajana

Lopuksi käsittelen sitä, miten kyselyyn vastaajat kertoivat siitä, kuinka lastensuojelua kuvataan melko mustavalkoisestikin mediassa. Kuten jo aiemmissa alaluvuissa on käsitelty, mediassa painottuvat kielteiset asiat, kuten resurssipula ja työntekijöiden jaksaminen sekä ääriesimerkit lastensuojelun epäonnistumisesta. Toisaalta taas onnistumiset eivät samanlailla ole esillä julkisuudessa. Koska lastensuojelun ammattilaiset ovat harvoin kertomassa työstään, eivät työn hyvät puolet tule ilmi. Lisäksi vastaajat kertoivat, että ovat esimerkiksi sosiaalisessa mediassa nähneet vanhempia kertomassa kokemuksistaan lastensuojelusta ja ne kokemukset ovat olleet lähes poikkeuksetta negatiivisia. Vastaajat pohtivat, että ne perheet, joilla on positiivisia kokemuksia lastensuojelusta eivät ole niin aktiivisesti esillä mediassa kuin omasta mielestään vääryyttä kohdanneet perheet. Koska työstä kertominen jää esimerkiksi mediassa työskenteleville on uutisissa lähinnä lastensuojelun osalta vakava lasten pahoinvointi ja huostaanotot:

“Dramaattinen, karu, raaka, kiireinen, stressaava, työntekijät uupuvat. Mielestäni lastensuojelusta uutisoidaan useammin negatiivisessa mielessä, kuin positiivisessa. Toki on myös totta, että onhan lastensuojelussa tarpeelle myös aina joku syy ja pahoinvointi tuntuu lisääntyvän yhteiskunnassa, mutta mielestäni olisi tärkeää saada myös enemmän esiin sitä näkökulmaa, että lastensuojelu on myös ennaltaehkäisevää, varhaisen puuttumisen työtä eikä aina täysin korjaavaa, tulipalojen sammuttelua ja kriisityötä.” - nainen, 18-30, ammattikorkeakoulu

Edellä vastaaja, jolla on sosiaalialan koulutus ja työkokemus, kertookin kuinka moni unohtaa lastensuojeluun kuuluvan muutakin kuin korjaavaa työtä. Vastaajien mukaan tällä hetkellä julkisuudessa on lastensuojelusta vain pieni osa koko sen moninaista palvelukarttaa:

“Julkisuudessa näkyy yleensä vain toinen puoli tarinasta. Työntekijät eivät saa salassapitovelvollisuuden vuoksi kertoa tarinan toista puolta.” - nainen, 41-50, ammattikorkeakoulu

Useat kyselyyn vastanneet kertoivat huostaanottojen ja sijoitusten tulevan mieleen ensimmäisinä lastensuojelusta, vaikka muitakin lastensuojelun palveluja on. Vastaajat kertoivat, että olivat nähneet myös mediassa olevan esillä lähinnä huostaanotot eivätkä ennaltaehkäisevät palvelut. Avohuollon palvelut ovat sijaishuoltoa vieraampia vastaajille. Vastauksissa jonkin verran mainittiin muistakin palveluista kuin huostaanotto mutta huomattavasti vähemmän. Monilla vastaajista oli kuitenkin tietoa, että lastensuojelussa on monenlaisia palveluita. Jotkut vastaajat myös pohtivat, että lastensuojeluun kuuluu varmasti paljon muutakin kuin mitä mediassa tuodaan esille. Epätietoisuutta on siis olemassa ja kansalaisten tietous lastensuojelusta saattaa olla vain pieni jäävuoren huippu, koska varhaisen puuttumisen tukena olevat palvelut ovat vieraita. Vastaajien tietoisuudessa ovat parhaiten palvelut, jotka eivät ole ensisijaisia vaihtoehtoja ja joita käytetään harvoin verrattuna ensisijaisiin palveluihin kuten kotiin tarjottavat palvelut:

“Negatiiviset asiat saavat eniten huomiota mediassa. Lastensuojelu kiteytyy julkisuudessa huostaanottoihin ja laitoksiin – laitoksista uutisoidaan negatiivisesti ja toisaalta taas, jos ei ole tehty tarpeeksi jonkun lapsen tilanteen eteen.” - nainen, 18–30, yliopisto tai korkeakoulu

5.7 Yhteenveto aineistosta

Tässä luvussa on vastattu molempiin tutkielman tutkimuskysymyksiin. Kyselyyn vastaajien käsitykset lastensuojelusta liittyivät *lastensuojeluun sosiaalipalveluna, lastensuojelun työntekijöiden ja asiakkaiden väliseen suhteeseen ja ristiriitaisiin ja negatiivisiin asenteisiin lastensuojelua kohtaan.*

Vastauksissa lastensuojelu käsitettiin sosiaalipalveluna. Vastaajien mielissä olivat paljon lastensuojelun haasteet liittyen työntekijäpulaan, kiireeseen ja liikaan byrokraattisuuteen. Kiire ja byrokraattisuuden yhdistelmä vaikuttaa vastaajien mielestä siihen, että lastensuojelun asiakkaiden asioihin ei ehditä paneutua kunnolla ja lapsen on vaikea muodostaa luottamussuhdetta usein vaihtuviin työntekijöihin. Vastaajilla on myös käsityksiä lastensuojelusta bisneksenä ja “lapsilla rahastamisena”. Toisaalta lastensuojelu käsitettiin sosiaalipalveluna sen roolissa yhteiskunnassa. Useat vastaajat kertoivat, ymmärtävänsä lastensuojelun tärkeyden ja kuinka arvokasta työtä sosiaalityöntekijät tekevät lapsen turvallisen kasvun ja kehityksen saavuttamiseksi.

Vastaajien käsitykset lastensuojelusta liittyivät myös siihen, millaisena he näkevät lastensuojelun työntekijöiden ja asiakkaiden välisen suhteen. Harva vastaaja kuvaili työntekijöiden ja asiakkaiden välistä suhdetta yhteistyönä vaan ennemminkin vastakkainasetteluna. Vastaajat kertoivat, että lastensuojelun julkisuuskuvassa lastensuojelun sosiaalityöntekijät näyttävät uhkana. Tämä korostui erityisesti niiden vastaajien kohdalla, jotka kertoivat olevansa vanhempia. Avun hakemista lastensuojelusta pelätään. Pelkona on, että lastensuojelu huostaanottaa lapset pienin perustein ja että asiakkuudesta lastensuojelussa jää ikuinen leima otsaan.

Vaikka lastensuojelussa nähdään paljon hyvää, vastaajat käsittävät lastensuojelun ristiriitaisena ja negatiivisena. Moni tietää, että lastensuojelun on tarkoitus auttaa perheitä, mutta muiden negatiiviset kokemukset ja median negatiivissävytteiset uutiset vaikuttavat vastaajien käsityksiin. Negatiiviset asenteet lastensuojelusta vaikuttavat monen vastaajan kohdalla siihen, että he eivät hakisi apua lastensuojelusta. Jopa itse sosiaalialalla työskentelevillä voi olla negatiivisia käsityksiä lastensuojelusta.

Kategoriat, jotka kuvaavat vastaajien käsityksien syntymiseen vaikuttavia tekijöitä, ovat *mediassa lastensuojelu näytetään epäonnistujana, lastensuojelu kärjistävissä kirjoituksissa ja yksipuolinen kuvaus lastensuojelusta käsitysten muodostajana*. Vastaajien käsitysten muodostumiseen vaikuttaa paljon se, että mediassa lastensuojelu kuvataan epäonnistujana. Niin uutisissa kuin myös sosiaalisen median käyttäjien omilla julkaisuissa tuodaan esiin, sitä kuinka lastensuojelun työntekijät ovat tehneet virheitä tai toisaalta apua ei ole saatu silloin kun sitä on tarvittu.

Lisäksi koska lastensuojelu on ollut aiheena median kärjistävissä kirjoituksissa, tämä vaikuttaa vastaajien käsityksiin lastensuojelusta. Vastaajilla ovat jääneet mieleen uutiset, joissa on käsitelty lapsen kaltoinkohtelua ja jopa kuolemaa sinä aikana, kun he ovat olleet lastensuojelun asiakkaita. Vastaajat kertovat, että lastensuojelua näkee lähinnä näissä kärjistävissä kirjoituksissa, eivätkä esimerkiksi lastensuojelun onnistumiset näy paljonkaan mediassa.

Lopuksi vastaajien käsityksiin lastensuojelusta vaikuttaa se, kuinka valikoivasti mediassa käsitellään lastensuojelua. Lastensuojelun sosiaalityöntekijät eivät ole itse juurikaan kertomassa kokemuksistaan ja työstään julkisuudessa ja usein myös asiakaslasten vanhemmat jakavat sosiaalisessa mediassa vain huonoja kokemuksiaan lastensuojelusta. Lisäksi kun lastensuojelu on esillä mediassa, aiheina ovat usein huostaanotot ja sijoitukset. Lastensuojelun muut tukipalvelut eivät ole samalla tavalla esillä. Vastaajien mukaan median ja julkisuuskuvan perusteella, heille muodostuu hyvin yksipuolinen kuva lastensuojelusta.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tässä pro gradu -tutkielmassa on ollut tavoitteena selvittää, millaisia käsityksiä Facebook-ryhmän jäsenillä on lastensuojelusta ja sen julkisuuskuvasta. Toiseksi tavoite on ollut selvittää, mitkä tekijät ovat vaikuttaneet näiden käsitysten syntyyn. Tässä luvussa tuon yhteen keskeiset tulokset ja etenen kohti niistä syntyviä johtopäätöksiä. Lisäksi lopussa tarkastelen tutkimuksen antia ja pohdin jatkotutkimusehdotuksia.

6.1 Tulosten yhteenveto

Ensimmäinen tutkimuskysymys selvitti, millaisia käsityksiä Facebook-ryhmän jäsenillä on lastensuojelusta ja sen julkisuuskuvasta. Toinen tutkimuskysymys selvitti mitkä tekijät ovat vaikuttaneet Facebook-ryhmän jäsenten käsityksiin lastensuojelusta ja sen julkisuuskuvasta. Tutkielmassani olen tutkinut ihmisten käsityksiä. Käsitysten muodostumisen kautta ihmiset muodostavat todellisuuttaan lastensuojelusta. Koska valitsin tämän näkökulman, tutkielmani teoreettinen viitekehys on sosiaalinen konstruktionismi

Kokonaisuutena kyselyn vastauksista korostui lastensuojelun negatiivinen julkisuuskuva ja se näkyi kaikissa aineiston analyysin kautta muodostuneissa kategorioissa. Tutkimukseni tulokset ovat samankaltaisia kuin aiemmissa samasta aiheesta tehdyissä tutkimuksissa (mm. Degerlund 2015; Nevalainen 2017; Pätiälä

2016; Rissanen 2022). Toisaalta aineiston perusteella myös positiivisia asioita liitetään lastensuojeluun, mutta ne jäävät negatiivisuuden varjoon. Kuten Sunnarborgin (2007) tutkimuksessa todettiin, huonot uutiset kiinnostavat ihmisiä (Sunnarborg 2007, 10). Lastensuojelun palvelukartta on monipuolinen ja huostaanotot ja muut sijoitukset ovat vain pieni osa, mutta mediassa ne ovat suurimmin esillä.

Lastensuojeluun liittyvät negatiiviset käsitykset liittyivät monilla vastaajilla myös siihen, millaisessa tilanteessa lastensuojelu on tällä hetkellä. Lastensuojelun resurssipula, kiire ja liika byrokraattisuus mainittiin monissa vastauksissa ja niiden yhdistelmän tuomat haasteet lastensuojelulle. Vastaajat ovat huolissaan työntekijöiden jaksamisesta, asiakkaiden oikeuksien toteutumisesta, oikea-aikaisen avun saamisesta ja lapsen kohtaamisesta sekä luottamussuhteen muodostamisesta, kun työntekijät vaihtuvat usein. Sen lisäksi, että lastensuojelun palveluita käyttävät kokevat, että lastensuojelun työntekijöiden suuri vaihtuvuus haittaavat asiakasprosesseja, näin kokevat myös lastensuojelun ammattilaiset (Kaijanen, Koskenkorva & Westlund 2020, 6). Resurssipula on myös yksi Mänttäri-van der Kuipin (2022) tutkimuksen tuloksista, koskien sitä millaiset palvelujärjestelmään liittyvät rakenteelliset tekijät haastavat ammattilaisten toimintamahdollisuuksien toteutumista. Tutkimuksessa teetettiin ryhmähaastatteluja lastensuojelutyötä tekeville sosiaalityöntekijöille ja resurssipula oli yksi teemoista, joka nousi vahvasti esille. (Mänttäri-van der Kuip 2022, 38.)

Lisäksi aineistoni vastauksissa oli huomattavissa se käsitys, että lastensuojelun työntekijät tekisivät bisnestä huostaanotoilla. Ajatellaan, että kun lapsia huostaanotetaan, hyötyy lastensuojelu siitä rahallisesti. Varmasti sosiaalinen media on oivallinen paikka tällaiselle keskustelulle, koska siellä ihmiset jakavat omia ajatuksiaan, kokemuksiaan ja mielikuviaan muun muassa lastensuojelusta. Tällainen sosiaalinen vuorovaikutus on tärkeässä osassa käsitysten synnyssä. Kuitenkin tosiasia on se, ettei lastensuojelu tienaa sillä, että lapsi sijoitetaan. Päinvastoin huostaanotot tulevat kalliiksi yhteiskunnalle. Lastensuojelun kustannukset ovat kasvaneetkin viime vuosina ja esimerkiksi lastensuojelun laitos- ja perhehoidon kustannukset ovat vuosien 2006 ja 2020 välillä kasvaneet 31 % (THL 2022, 25).

Eräs vastaaja kertoi, että hän on kohdannut työssään lastensuojelussa sitä, että jopa sosiaalityöntekijöillä on negatiiviset käsitykset lastensuojelusta. Ei ole hyvä asia, että itsekkin sosiaalialalla työskentelevillä on negatiivisia käsityksiä lastensuojelusta ja he ajattelevat, että lastensuojeluilmoituksen tekemisen seuraukset voisivat olla huonot. Huolestuttavaa tilanteessa on tietenkin se, että näillä ammattilaisilla on lain mukaan velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus, kun sitä tilanne vaatii, eikä silloin mielessä saa olla omat ennakoasenteet (LSL 2007/417, 25 §).

Toisaalta monien vastaajien käsitys lastensuojelusta on ristiriitainen, koska julkisuuskuva on luomassa negatiivisia käsityksiä mutta toisaalta muut heidän käsityksiinsä vaikuttavista tekijöistä luovat enemmän neutraalia kuvaa lastensuojelusta. Esimerkiksi vastaajilla saattoi olla kokemusta lastensuojelusta työn kautta tai perhe on ollut asiakkaana siellä. Esiin tuotiin myös sitä näkemystä, että vaikka lastensuojelu on julkisuudessa epäonnistumisten kautta, tämä on vain pieni osa lastensuojelusta. Onnistumiset ja työn hyvät puolet eivät ole niin paljon esillä ja vastaajat pyrkivät muistamaan tämän, jotta he eivät käsittäisi lastensuojelua niin mustavalkoisesti. Monet palveluista pyrkivät ongelmien ennaltaehkäisyyn ja että lasten tilanteisiin pystyttäisiin puuttumaan mahdollisimman varhain. Myös vastaajat ovat huomanneet, kuinka lastensuojelun sosiaalityöntekijät ovat itse melko näkymättöminä julkisessa keskustelussa. Aiemmankin tutkimuksen perusteella sosiaalityöntekijät eivät ole näkyvä ammattiryhmä mediassa ja julkisuudessa toisin kuin psykologit, opettajat ja hoitajat (Corboda 2017, 453–456). Myös poliisien julkisuuskuva on positiivisempi kuin sosiaalityöntekijöillä, ja he tekevät itseään tutuiksi ihmisille tekemällä esimerkiksi vierailuja kouluissa (Tarvainen 2007, 12; Järvinen 2021, 6).

Sosiaalityöntekijät vetoavat toisinaan salassapitovelvollisuuteen mutta kuten on tullut mainittua, työstä voi puhua yleisesti julkisuudessa (Jaakkola 2013, 6–11). Julkiseen keskusteluun lähteminen on kuitenkin työyhteisöissä harvinaista ja kynnyksy ryhtyä toimiin on suuri. Toisaalta nykyiset ennakoasenteet lastensuojelua ja sen sosiaalityöntekijöitä kohtaan eivät varmasti helpota sitä, että yksittäiset sosiaalityöntekijät uskaltaisivat puhua työstään julkisesti. Tällä hetkellä julkisuudessa

on lastensuojelusta vain pieni osa koko sen moninaista palvelukarttaa. Esillä ovat lähinnä sijoitukset ja huostaanotot, vaikka lastensuojelun asiakkuudessa tukea tarjotaan ensisijaisesti kotiin annettavien avohuollon palvelujen kautta. (Heino 2009, 73; Pösö & Huhtanen 2017, 19).

Kuten tässä tekstissä on tullut todettua, lastensuojelun sosiaalityöntekijät ovat harvoin itse kertomassa julkisuudessa työstään. Tällöin tiedon ihmisille saattaa jokin muu toimija kuten uutiset. Ihmiset saavat paljon tietoa mediasta mutta antaako media todenmukaista kuvaa, jos siellä tarkasteltavat näkökulmat ovat yksipuolisia? Mahdollista on myös se, että ihmiset saavat esimerkiksi sosiaalisesta mediasta väärää tietoa lastensuojelusta, koska siitä eivät ole kertomassa alan ammattilaiset. Tällöin sosiaalityön omaa erikoisosaamista ei välttämättä tunnisteta ja se määritellään kapeasti, jos asialla eivät ole itse sosiaalityön ammattilaiset (Tiitinen 2008, 122; 125). Jos esimerkiksi internetissä ja sosiaalisessa mediassa perheet kertovat omista kokemuksistaan, ottavat monet sen vastaan oikeana ja ainoana tietona, vaikka se olisikin vain yksi osa totuutta. Esimerkiksi keskustelupalstat ovat epävirallisia tietolähteitä ja niissä keskustelu onkin usein negatiivissävytteistä (Tiitinen & Lähteinen 2014, 192). Vaikka perhe kertoisi tilanteestaan totuudenmukaisesti se on silti vain pieni osa lastensuojelun toimintaa Suomessa. Jos kukaan ei kerro positiivista kokemuksista liittyen lastensuojeluun, on hyvin mahdollista, että ihmisten käsitykset muodostuvat negatiivisiksi. Totta on kuitenkin se, että lastensuojelun epäkohdista tulisi puhua ääneen, muuten muutosta ei saada aikaan.

Vastausten perusteella lastensuojelun palvelujen piiriin hakeutumisessa vaikuttavat paljon ne asenteet, miten lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden ja asiakkaiden välinen rooli nähtiin. Vastaajat kertoivat, että lastensuojelua pelätään ja sitä, että jos sieltä apua hakisi, lapsi saatettaisiin huostaanottaa. Vaikka moni tiesi, etteivät sosiaalityöntekijät lähes koskaan huostaanota suoraan lapsia, pelotti heitä silti "ottaa riski" ja olla yhteydessä lastensuojeluun. Lastensuojelun asiakas tulisi kohdata kunnioittavasti ja tasavertaisesti, mutta asiakkaalla saattaa tulla ajatus vastakkainasettelusta. Sosiaalialan ammattilaisten tulisi pohtia, kuinka tätä vastakkainasettelun ilmapiiriä saataisiin poistettua jo ammatillisen ja eettisen

velvollisuudenkin takia. (Tarvainen 2007, 12.) Vastaajat liittävät lastensuojeluun vallan ja kontrollin, mikä korostuu entisestään, kun tutuin lastensuojeluun liittyvä asia on huostaanotto. Voisivatko ihmisten käsitykset muuttua positiivisimmeksi, jos lastensuojelun vallasta keskusteltaisiin avoimemmin? Tärkeää olisi, että lastensuojelua saataisiin ihmisille tutummaksi ja poistettua virheellisiä käsityksiä koskien esimerkiksi sitä, että lastensuojelu hyötyisi rahallisesti huostaanottojen tekemisestä. Parasta olisi, jos itse lastensuojelun ammattilaiset kertoisivat työstään julkisesti. Tällöin kansalaiset saisivat faktuaalista tietoa ja luottamus sosiaalityöntekijöitä kohtaan voisi parantua. Lisäksi lastensuojelun julkisuuskuva ei olisi niin mustavalkoinen ja painottuisi vain huonoihin asioihin. Tuen saannin kannalta tiedon jakaminen kansalaisille on myös olennaista, jotta ihmiset hakeutuvat palvelujen piiriin sen ollessa tarpeellista. (Järvinen 2021, 9; Jaakkola 2013, 12.) Lastensuojelun palveluihin hakeutumisen kynnyks tulisi olla matalampi. Tällä voitaisiin mahdollisesti vaikuttaa monien perheiden asioihin ennen kuin tilanteet kriisiytyvät.

Vastausten perusteella voi todeta, että lastensuojelua koskevat syytökset kohdistuvat usein yksittäisiin sosiaalityöntekijöihin eikä muisteta ajatella kokonaisuutta ja ongelmien rakenteellisuutta. Tosin kyllä tiedossa on sekin, että korjattavaa on myös yhteiskunnan toiminnassa. Vastauksissa tuotiin esiin sitä, että lastensuojelu ei toimi Suomessa ja muutosta olisi saatava aikaan välittömästi ennen kuin ollaan entistä suuremmissa kriisissä. Tästäkin syystä lastensuojelun esiintyminen julkisuudessa on tärkeää niin onnistumisten kuin puutteidenkin osalta. Kansalaisten lisäksi myös päätöksentekijöiden on oltava perillä lastensuojelun tilanteesta, jotta palveluita voidaan kehittää. (Heinonen 2016, 1.) Lastensuojelu on kuitenkin kansalaisten tukena ja olisi tärkeää, että se toimisi niin kuin on tarkoitettu. Olisi muistettava miksi lastensuojelu on olemassa eli lasten kehityksen ja kasvun turvaamiseksi. Joskus nämä voivat horjua elämän kriisien ja poikkeuksellisten elämäntilanteiden vuoksi. (Bardy 2009, 41–42.)

Lisäksi lastensuojelun julkisuuskuva puhuttaessa on muistettava, keitä varten lastensuojelu on. Se on lapsia varten. Lapset eivät voi itse tuoda esiin tarpeitaan ja

ongelmiaan, joihin lastensuojelu ei esimerkiksi pysty resurssipulan vuoksi tarpeeksi puuttumaan. Siksi aikuisten on velvollisuus toimia. (Siltainsuu, 2016, 10.) Sitä ei voi kieltää, että jos perheiden ja lasten asiat olisivat hyvin, lastensuojelua ei tarvittaisi ollenkaan. Siksi on ymmärrettävää, ettei lastensuojelusta voi syntyä vain positiivisia käsityksiä. Ehkä voisi todeta, että näitä negatiivisia käsityksiä lastensuojelua kohtaan, voitaisiin hyödyntää siihen, että muutosta saataisiin aikaan.

6.2 Pohdinta ja jatkotutkimustarpeet

Tutkimukseni selkein tulos on se, että ihmisten käsitykset lastensuojelusta ovat negatiivisia. Kielteinen suhtautuminen lastensuojeluun tuli esiin kaikissa aineiston vastauksissa jollakin tavalla. Itse lastensuojelu saatettiin käsittää positiivisesti tai neutraalisti, mutta lastensuojelun julkisuuskuva on se, mikä poikkeuksetta käsitetään negatiivisesti. Haastavaa tutkimuksessa ja analyysin tekemisessä oli se, että koska negatiivisuus liittyi kaikkiin vastaajien esiin tuomiin asioihin, kategorioiden muodostaminen oli haastavaa. Analyysin myötä muodostuneisiin kategorioihin heijastui negatiivisuus, joten analyysin jäsentämisessä tuli olla tarkkana. Vaikka negatiivisuus kulki mukana jokaisessa kategoriassa, niissä oli myös eroja, jonka vuoksi kuusi pääkategoriaa voitiin muodostaa eli *lastensuojelu sosiaalipalveluna, lastensuojelun työntekijöiden ja asiakkaiden välinen suhde, ristiriitaiset ja negatiiviset asenteet lastensuojelua kohtaan, mediassa lastensuojelu näytetään epäonnistujana, lastensuojelu kärjistävissä kirjoituksissa ja yksipuolinen kuvaus lastensuojelusta käsitysten muodostajana*. Se ei ole harvinaista, että laadullisessa tutkimuksessa käsiteltävät ilmiöt ovat limittäisiä.

Merkittävä tutkimustulos, mitä ei niin paljon ole aiemmassa lukemassani tutkimuksessa käsitelty, on se, että lastensuojelun paikka yhteiskunnassa tunnustetaan ja sitä pidetään tärkeänä. Aineistosta selvisi, että lastensuojelua ja sen työntekijöitä arvostetaan, mutta vastaajilla on kova huoli lastensuojelun tilanteesta. Lastensuojelutyötä pidetään haastavana. Negatiiviset käsitykset liittyivät oikeisiin huoliin muun muassa työntekijöiden jaksamisesta ja siitä etteivät he saa julkisuudessa

ansaitsemaansa arvostusta. Se on tosi asia, että lastensuojelun tilanne ei ole sellainen kuin sen pitäisi olla, ja siten se heijastuu myös kansalaisten käsityksiin lastensuojelusta yhteiskunnassamme.

Suurimpana tekijänä lastensuojeluun liittyvien käsitysten syntymiseen on aineiston perusteella media. Uutisissa lastensuojelu on enimmäkseen negatiivisten uutisten aiheina, esimerkiksi kun lastensuojelun toimissa on epäonnistuttu. Sosiaalinen media kasvattaa tässä asiassa rooliaan vuosi vuodelta. Erityisesti sosiaalisessa mediassa ihmiset voivat olla vuorovaikutuksessa monien henkilöiden kanssa ja jakaa ajatuksiaan muun muassa lastensuojelusta. Tämä on tärkeässä osassa käsitysten synnyssä, ja ihmiset luovat omaa todellisuuttaan ja kuinka lastensuojelu näyttäytyy siinä.

Tämän tutkielman aineisto koostuu 100 henkilön vastauksista, joista analyysivaiheessa jäi tarkasteltavaksi 97, joten sillä saadaan jo melko kattava kuva tutkittavasta ilmiöstä. Jo aineistoa kerätessä pohdin, että olisi mielenkiintoista, jos samankaltainen kysely teetetäisiin vielä suuremmalle tutkimusryhmälle. Tämän tutkielman kohdalla aineisto on kerätty yhdestä Facebook-ryhmästä, jossa suurin osa käyttäjistä asuu saman kaupungin alueella. Aineistoa voisi kerätä laajemmalti Suomesta. Tämä on kuitenkin pro gradu -tutkielma, joten 100 vastaustakin on jo melko suuri aineisto. Tämän tutkielman kohdalla teettämäni kyselyyn oli paljon innokkaita vastaajia ja olisin saanut suuremman aineiston, mutta minun täytyi tehdä rajaus, jottei aineisto paisu liian suureksi ottaen huomioon tutkielman laajuuden. Siksi toivon, että lastensuojelun julkisuuskuvasta tehtäisiin jatkossa vielä kattavampaankin tutkimusta.

Analyysivaiheessa pohdin myös sitä, että tästä aiheesta voisi tehdä tutkimusta siten, että vertailisi lastensuojelun asiakkaana olleiden käsityksiä lastensuojelusta ja heidän käsityksiään, jotka eivät ole koskaan olleet lastensuojelun palvelujen piirissä. Olisivatko käsitykset erilaisia ja millä tavoin? Millainen vaikutus mediassa on kummankin osapuolen käsityksissä? Oman aineistoni kohdalla huomasin sillä olevan merkitystä, oliko vastaaja tai hänen lapsensa ollut lastensuojelun asiakkaana. Toisaalta käsityksiä muutti paljon se, olivatko kokemukset lastensuojelun kanssa

olleet positiivisia vai negatiivisia. Esimerkiksi henkilökohtainen positiivinen kokemus lastensuojelusta vaikutti siihen, ettei vastaaja käsittänyt lastensuojelua niin negatiivisesti kuin millaisen kuvan hän oli saanut median ja julkisuuskuvan kautta.

Jo monet tutkimukset ovat tuoneet esiin, että lastensuojelu käsitetään negatiivisesti kuin myös sen julkisuuskuva. Kuitenkin jatkotutkimuksissa voisi keskittyä vielä tarkemmin niihin tekijöihin, jotka vaikuttavat näiden käsitysten syntyyn. Kuinka suurella osalla käsityksiin vaikuttaa media ja lastensuojelun esiintyminen julkisuudessa ja kuinka monella taas oma kokemus tai vaikkapa lähipiiristä kuultu tieto? Mistä esimerkiksi lastensuojelun rahastamisnäkökulma on saanut alkunsa? Tällä voitaisiin saada vielä lisää tietoa siitä, mitkä tekijät vaikuttavat eniten ihmisten käsityksiin lastensuojelusta, jotta osattaisiin lähteä tekemään muutosta lastensuojelun julkisuuskuvaan.

Tutkimuksen perusteella voi todeta sen, että lastensuojelun itsensä esiintymistä julkisuudessa kaivataan lisää. Kuten todettua lastensuojelu on esillä uutisissa, sosiaalisessa mediassa ja myös draamasarjoissa, mutta tällöin lastensuojelusta saattaa muodostua vääränlainen tai yksipuolinen kuva kansalaiselle. Yksittäisestä sosiaalityöntekijästä julkisuudessa esiintyminen voi olla pelottavaa, mikä on ymmärrettävä asia. Työyhteisöissä tulisi kuitenkin olla kannustava ilmapiiri ja tulisi muistaa, että tavallaan sosiaalityöntekijöiden tehtäviin kuuluukin esimerkiksi palvelujen epäkohtien esiin tuominen ja toimiminen yhteiskunnallisina vaikuttajina. Sosiaalityöntekijät voivat olla heitä, jotka tuovat näitä asioita julkisuuteen, jolloin päätöksentekijöiden on otettava ne huomioon.

Lopuksi on mainittava vielä se, että tämän tutkimuksen tekovaiheessa lastensuojelulain kokonaisuudistus on käynnistynyt. Nähtäväksi jää millaisiin muutoksiin ryhdytään ja kuinka ne vaikuttavat lastensuojelun toimintaan käytännössä. Toivottavasti lastensuojelusta tulee tehokkaampaa ja lasten ja perheiden yksilökohtaiset tilanteet voitaisiin ottaa entistä paremmin huomioon. Tietenkin se, miten lastensuojelu toimii yhteiskunnassamme vaikuttaa lastensuojelun julkisuuskuvaan. Toivottavasti uudistus toisi vaikutuksia myös lastensuojeluun

liittyviin käsityksiin, jolloin lastensuojelun palvelut nähtäisiin samanlaisina palveluina kuin muutkin sosiaali- ja terveyspalvelut Suomessa.

7 LÄHTEET

Aer, J. (2012). Lastensuojeluoikeus. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Araneva, M. (2016). Lapsen suojele. Helsinki. Alma Talent.

Bardy, M. (2009). Lapsuus, aikuisuus ja yhteiskunta. Teoksessa Lastensuojelun ytimissä toim. Bardy, M. ym. (4. uud. p.). Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 17-46.

Berger, P. L. & Luckmann, T. (1994). Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen. Suomentanut Raiskila, V. Helsinki. Gaudeamus. (Alkuteos The Social Construction of Reality. 1966.)

Brawley, E. A. (1995). Mass media. Teoksessa Encyclopedia of Social Work toim. Edwards, R. L. Washington, DC. NASW Press.

Burr, V. (2003). Social constructionism (2. ed.). London. Routledge.

Cordoba, P. S. (2017). Representations of Social Work in the Australian News Media. Australian Social Work 70:4. 453-464.

Degelund, M. (2015). Lastensuojelun mediavälitteinen julkisuuskuva: Diskurssianalyttinen tutkimus Yleisradion uutissivuston ja Helsingin

Sanomien kirjoituksista. Pro gradu -tutkielma. Itä-Suomen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta.

Eskola, J. (2010). Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin toim. Aaltola, J. & Valli, R. 3. Uudistettu ja täydennetty painos. Jyväskylä. Ps Kustannus. 179–203.

Finlex. (2015). Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöstä. Luettavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150817>. (Viitattu 4.4.2023)

Finlex. (2000). Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista. Luettavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812>. (Viitattu 4.4.2023)

Finlex. (2007). Lastensuojelulaki. Luettavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417> (Viitattu 4.4.2022).

Finlex. (1999). Suomen perustuslaki. Luettavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731#L2P10>. (Viitattu 4.4.2023)

Gibelman, M. (2004). Television and the Public Image of Social Workers: Portrayal or Betrayal? Social Work Vol. 49. National Association of Social Workers. Washington. 331-334.

Hacking, I. (2009). Mitä sosiaalinen konstruktio on? Suomentanut Koskinen, I. Tampere. Vastapaino. (Alkuteos The social construction of what? 1999)

Heinonen, H. (2009). Johdanto. Teoksessa Huostaanotto ja oikeudellinen päätöksenteko. Hallinto-oikeuksien ratkaisut huostaanottoasioissa 2008. Raportti 46. Helsinki: THL. 1–2.

- Heinonen, H. (2016). Lastensuojelu ja lapsen etu. Teoksessa Vastavuoroinen sosiaalityö. toim. Törrönen, M., Hänninen, K., Jouttimäki, P. ym. Helsinki. Gaudeamus. 243–260.
- Jaakkola, H. (2013). Lastensuojelu ja julkisuus. Opas lastensuojelun ammattilaisille media kohtaamiseen. Helsinki. Lastensuojelun Keskusliitto.
- Jaakola, A-M. (2020). Lapsen tilanteen arviointi lastensuojelun sosiaalityössä. Väitöskirja Itä-Suomen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden laitos.
- Jokinen, A. (1999). Diskurssianalyysin suhde sukulaistraditioihin. Teoksessa Diskurssianalyysi liikkeessä. Toim. Jokinen, A. & Juhila, K. & Suoninen, E. Diskurssianalyysi liikkeessä. 2. painos. Tampere. Vastapaino. 37-53.
- Julin, E. & Pösö, T. (2020). The Finnish approach to errors and mistakes in child protection: trust in practitioners and service users? Teoksessa toim. Biesel, K., Masson, J. M., Parton, N. & Pösö, T. (2020). Errors and mistakes in child protection: International discourses, approaches and strategies. Bristol. Policy Press. 95–114.
- Järvinen, H-M. (2021) Tanssivat anarkistisossut. Talentia 8. 6–9.
- Kaijanen, M., Koskenkorva, M. & Westlund, O. (2020). 101 kirjettä. Pesäpuu ry. Jyväskylä. Kirjapaino Kari Ky. 1-168.
- Kiviniemi, K. (2010). Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin, toim. Aaltola, J. & Valli, R. 3. Uudistettu ja täydennetty painos. Jyväskylä. Ps Kustannus. 70–85.
- Kuula, A. (2015). Tutkimusetiikka: Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Vastapaino.

- Kuutti, H. (2008). Mediakierre. Selviytyminen kielteisestä julkisuudesta. Keuruu. Otavan Kirjapaino Oy.
- Laakso, R. (2013). Mistä koti huostaan otetulle lapselle? Helsinki. Kunnallissalan kehittämissäitiö.
- LaLiberte PhD, T. L., Larson, A. M. MA & Johnston, N. J. MSW. (2011). Child Welfare and Media: Teaching Students to Be Advocates. *Journal of Public Child Welfare*, 5:2-3. 200-212.
- Lastensuojelu ja some. (2016). Lastensuojelun Keskusliitto. Luettavissa: <http://lskl.e-julkaisu.com/lastensuojelu-ja-some/> (Viitattu 9.12.2021).
- Löytönen, T. Sosiaalisen konstruktionismin lähtökohdat. Minäkö tutkija? Johdanto laadulliseen/postpositivistiseen tutkimukseen. Teatterikorkeakoulu. <https://www.xip.fi/tutkija/0402b.htm> (Viitattu 28.4.2022)
- Malja, M., Puustinen-Korhonen, A., Petrelius, P., & Eriksson, P. (2019). Lastensuojelun laatusuositus. sosiaali- ja terveysministeriö. 9-83. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161862/STM_2019_8_J_Lastensuojelun_laatusuositus.pdf?sequence=4&isAllowed=y (Viitattu 5.5.2023)
- Mänttari-van der Kuip, M. (2022). Palvelujärjestelmään liittyvät rakenteelliset haasteet ja työntekijöiden toimintamahdollisuudet julkisen sektorin lastensuojelutyössä. Sosiaalipoliittinen yhdistys. *Janus* 30(1), 21-43.
- Nevalainen, N. (2017). Käsitteitä lastensuojelun julkisuuskuvausta sosiaalisessa mediassa. Pro gradu -tutkielma. Itä-Suomen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden laitos.
- Puonti A. (2004). Lastensuojelu ja julkisuus. Teoksessa Lastensuojelu tänään, toim. Puonti, A., Saarnio, T. & Hujala, A. Jyväskylä: Tammi, Gummerus Kirjapaino Oy. 335-340.

- Rissanen, K. (2022). Lastensuojelun julkisuuskuva Helsingin sanomissa. Pro gradu - tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta.
- Pätiälä A. (2016). Lastensuojelu mediassa. Sanomalehden kirjoitusten rakentama julkisuuskuva vuosina 2014–2015. Pro gradu -tutkielma, Lapin yliopisto: Yhteiskuntatieteiden tiedekunta.
- Pösö, T. & Huhtanen, R. (2017). Removals of children in Finland: a mix of voluntary and involuntary decisions. Teoksessa Child welfare removals by the state: a cross-country analysis of decision-making systems, toim. Burns, K., Pösö, T. & Skivenes, M. 18–39
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2006). Sosiaalinen konstruktionismi. KvaliMOTV -Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L5_6.html (Viitattu 28.4.2022)
- Siltainsuu, P. (2016). Verkossa. Lastensuojelun kuva sosiaalisessa mediassa. Toim. Pukkio, S. Lastensuojelun Keskusliitto 10. <https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/Verkossa.pdf> (Viitattu 25.1.2023)
- Sosiaalialan kehittämishanke 2003–2007. (2008). toim. Kallinen-Kräkin S. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2008: 6. Loppuraportti. Helsinki. Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Sosiaali- ja terveysministeriö (2013). Toimiva lastensuojelu. 2013: 19. Helsinki. Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Sosiaali- ja terveysministeriö (2023). Hyvinvointialueet vastaavat sote-palvelujen ja pelastustoimen järjestämisestä 1.1.2023 lähtien. <https://stm.fi/hyvinvointialueet> (Viitattu 1.4.2023)

Sosiaali- ja terveysministeriö (2023). Lastensuojelun visio korostaa luottamusta ja vaikuttavuutta. Tiedote. <https://stm.fi/-/lastensuojelun-visio-korostaa-luottamusta-ja-vaikuttavuutta> (Viitattu 1.4.2023)

Sunnarborg, S. (2007). "Toimittajien mielikuvissa sosiaaliala on valtava suo". Sosiaaliturva 14. 10-11.

Suomisanakirja. Kokemus. Luettavissa: <https://www.suomisanakirja.fi/kokemus> (Viitattu 17.2.2022)

Suomisanakirja. Käsitys. Luettavissa: <https://www.suomisanakirja.fi/k%C3%A4sitys> (Viitattu 19.12.2021)

Suomisanakirja. Merkitys. Luettavissa: <https://www.suomisanakirja.fi/merkitys> (Viitattu 17.2.2022)

Tarvainen, M. (2007). Maine syntyy kunnioittavasta kohtaamisesta. Sosiaaliturva 14, 12-13.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2022). Lastensuojelu 2021. Tilastoraportti 22/2022. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/144518/Lastensuojelu_2021_korjattu_07062022.pdf?sequence=5&isAllowed=y (Viitattu 5.5.2023)

Tiitinen, L. (2008): Sosiaalitoimen viestinnän valot ja varjot. Rakenteellisen hiljaisuuden vaikutuksia sosiaalitoimen ulkoiseen viestintään. Pro gradu - tutkielma. Lapin yliopisto.

Tiitinen, L. (2019). Kamppailu sananvapaudesta. Sosiaalialan ammattilaisen toiminta ja valtasuhteet mediavaikuttamisen kentällä. Väitöskirja. Lapin yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta.

Tiitinen, L. & Lähteinen, S. (2014). Julkisen viestinnän keinoilla toteutetun rakenteellisen sosiaalityön tavoitteet. Teoksessa Rakenteellinen sosiaalityö.

- Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja. Toim. Pohjola, A. & Laitinen, M. & Seppänen, M. Unipress. 191–212.
- Tower, K. (2000). In our own image: Shaping attitudes about social work through television production. *Journal of Social Work Education* 36 (3).
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2009). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. 6. uud. laitos. Helsinki. Tammi.
- Valli, R. (2015). Paperinen kyselylomake. Teoksessa *Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittavalle tutkijalle*. toim. J. Aaltola & R. Valli. 4. Uudistettu ja täydennetty painos. Jyväskylä: Ps Kustannus. 84–108.
- Valli, R. & Perkkilä, P. (2015). Nettikyselyt ja sosiaalinen media aineistonkeruussa. Teoksessa *Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittavalle tutkijalle*. toim. J. Aaltola & R. Valli. 4. Uudistettu ja täydennetty painos. Jyväskylä: Ps Kustannus. 109–120.
- Välisalo, T.T. (2015). *Sosiaalinen konstruktionismi*. Koppa. Jyväskylän yliopisto: Humanistitieteiden tiedekunta.
<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tieteenfilosofiset-suuntaukset/sosiaalinen-konstruktionismi> (Viitattu 3.5.2022)

LIITTEET

LIITE 1: KYSELYLOMAKE

Suomalaisten käsitykset lastensuojelusta ja sen julkisuuskuvasta

Kyselylomake sosiaalityön pro gradu -tutkielmaa varten. Tutkielman tarkoituksena on selvittää ihmisten käsityksiä lastensuojelusta ja sen julkisuuskuvasta. Kyselyyn vastaaminen vie max. 10 minuuttia.

Kysymyksiin vastataan nimettömästi. Kaikki tiedot käsitellään luottamuksellisesti, eikä yksittäisen henkilön vastauksia voida tunnistaa. Vain tutkimuksen tekijä lukee vastauslomakkeet ja ne hävitetään tutkielman valmistuttua.

1. Sukupuoli *

- nainen
- mies
- muu
- en halua kertoa

2. Ikä *

- alle 18
- 18-30
- 31-40
- 41-50
- 51-65
- yli 65

3. Koulutustaso *

- Peruskoulu
- Lukio
- Ammattikoulu
- Ammattikorkeakoulu
- Yliopisto tai korkeakoulu

4. Mitä kautta olet saanut tietoa lastensuojelusta? (esim. media, oma kokemus.) *

5. Millaisia asioita sinulla tulee mieleen lastensuojelusta saamasi tiedon perusteella? *

Lastensuojelu ja sen julkisuuskuva

Julkisuuskuva rakentuu median ja viestinnän välityksellä. Lastensuojelun julkisuuskuvalle tarkoitetaan niitä mielikuvia, joita media siitä viestii.

6. Millainen lastensuojelun julkisuuskuva on mielestäsi ja miksi? *

7. Miten koet lastensuojelun julkisuuskuvan vaikuttavan omaan käsityksiisi lastensuojelusta? *

8. Miten käsityksesi lastensuojelusta vaikuttavat esimerkiksi siihen, hakisitko apua lastensuojelusta tai tekisitkö lastensuojeluilmoituksen? *

Kiitos vastauksistasi!

Jos olet kiinnostunut tutkimuksesta ja sen tuloksista, voit ottaa minuun yhteyttä sähköpostilla pinjahokk@student.jyu.fi

*Pinja Hokkanen
Jyväskylän yliopisto*

LIITE 2: SAATETEKSTI FACEBOOK-RYHMÄÄN

Hei kaikki!

Olen Pinja Hokkanen ja opiskelen sosiaalityötä Jyväskylän yliopistossa. Teen pro gradu -tutkielmaa lastensuojelun julkisuuskuvasta. Tarkoitukseni on selvittää, millaisia käsityksiä suomalaisilla on lastensuojelusta ja sen julkisuuskuvasta.

Pyydän sinua osallistumaan tutkimukseeni vastaamalla kyselyyn (linkki löytyy alemmalla), johon kuluu aikaa maksimissaan 10 minuuttia. Tässä kyselyssä ei kerätä henkilötietoja, vaan tutkimustiedot kerätään ja käsitellään nimettömänä. Yksittäistä vastaajaa ei voi tunnistaa tutkimustiedoista eikä tutkimustuloksista. Vastaukset luen vain minä ja ne hävitetään tutkielman valmistuttua.

Kiitos jo etukäteen kaikille vastanneille!

Pinja Hokkanen

pipahokk@student.jyu.fi

